

S Z T E

Bölcsész Lap

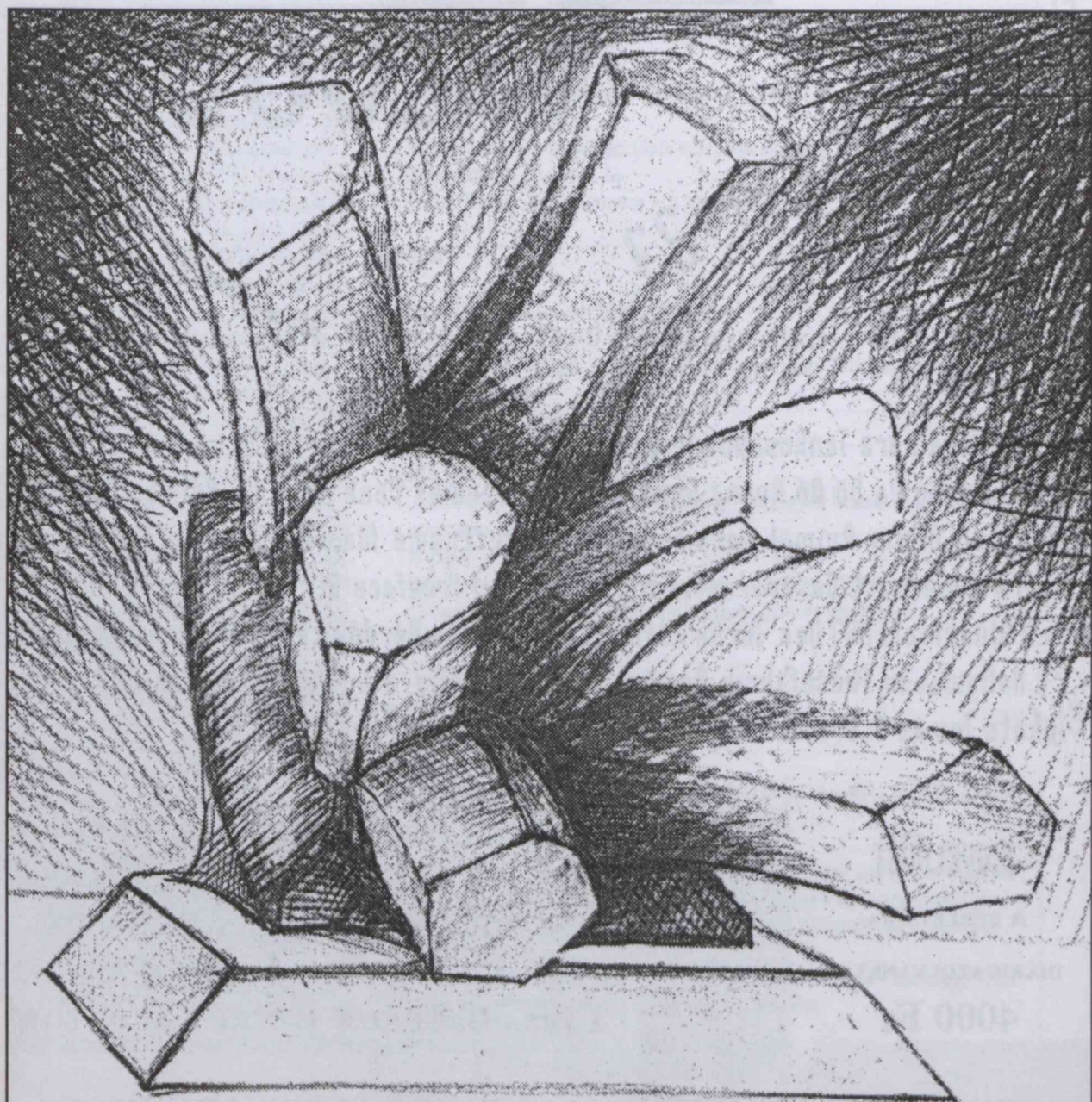
Bölcshő

Kiadja:

JATE BTK HÖK

2000. május 25.

V. évf. 2. szám

Pécs

25. Éfott 2000

Július 19-23.

Kispál és a borz Tankcsapda Irigy Hónaljmirigy Korai Öröm Pál Utcai Fiúk Pokolgép
 Publo Hunny Pa Dö Dö Anima Sound System Junkies Deák Bill B. B. Quimby Sub Bass
 Monster Bikini Animal Cannibals VHK Perfectname Másfél Remember Kimnovak
 Nyers Superbutt Cadeveresdetortugas Social Freeface Strongdeformity Üllöt Úti
 Fák Bluesfools H57 Neo Török Ádám és a Mini Djabe Kérdőjel Prosectura Ladánybene
 27 Hollywoodo Freshfabrik Ossián Blackout Bismarc Hooligans Action Mindcrime
 Takáts Tamás D. B. B. ... és még sokan mások

JEGYELŐVÉT

A BÉRLET ÁRA

DIÁKIGAZOLVÁNNYAL

4000 FT

EGYETEMI SZÍNHÁZTALÁLKOZÓ
 AMATŐRFILM FESZTIVÁL FILMVETÍTÉSEK
 SZÍNHÁZI TRÉNINGEK BORTÚRÁK
 TERMÉSZETJÁRÁS LABDAJÁTÉKOK
 TÁRSASJÁTÉKOK EXTRÉM SPORTOK

SZITI IFJÚSÁGI INFORMÁCIÓS ÉS TANÁCSADÓ IRODA

SZEGED, DÓZSA GYÖRGY ÚT 5. TELEFON: 62/420-310

Egy nap

FODOR BALÁZS

Újságot csinálunk, Széchenyi tér, 2-re várom a tördelőt. Józsi, az Izabella híd állandó lakója bizalmatlanul méreget. Reakcióidő 3 perc, arca kiszáradva felderül, hát persze Józsikám engem szoktál naponta kétszer leszedni, tudod, amikor újságot csinálunk, itt a téren.

Jön Attila (a tördelő), joviális típus, „jóbavan” fél Szegeddel, hisz ő is. Kérdései meglehetősen kellemetlenek: címlap, hátlap, fotók. Úgy nézek rá, mint aki nem lát ki a sínek közül, ahová esett. Ez hat, megenyhül irányomban: „Úgy hallottam a Gutenberg utcában van egy sörfőzde” Mars, tér, Csillag börtön, sörfőzde (70Ft/l-üveg nélkül), Kálvária, tér. Kezemben papírpohár, benne sör, balomon a tördelő. Hol is tartottunk? Ja, fotók meg címlap. Nem hallom tisztán, Teri néni maradjon már csendben, itt komoly munka folyik, ha papírpohárból is, szabad ég alatt... Esik. Félóra múlva már a Béke tanszéken értekezünk. Lapterv, grafika. A szomszéd asztalról régi ismerős üdvözl. Szervusz bááz! Úgy hallottam újságot csinálsz, bááz! Nem író akartál lenni!? Újságot mindenki tud, írni! Szervusz kérlek, igazad van, igyál még egy nagyfröccsöt – úgy két asztallal arrébb – bááz!

Címlap, hátlap, pénzek, grafika, HÖK, Ták, stúdióbeszélgetés, este kilenc zár a Béke. Megy haza az egyszerű főszerkesztő, összehúzza kardigánját. Megint Kálvária, tér. Szemét, papír mindenütt, papírpohár. Papírváros. Néha felsejlik előtte egy szigorlat rémképe, úgy egy hét magasságában, sietni kezd. Otthon Vezér, tankönyvek.

Kedvenc rovatvezetőjével álmodik, és nem a Nagy Gábor.

Közélet

„Beckett-nél aszkétikusabb, pontosabb színházi szerzőt nem találtam”

Beszélgetés Balog Józseffel, a MASZK művészeti vezetőjével.

„Nem akarunk senkire semmit ráerőltetni”

Interjú a Timóteus Társaság munkatársával Bill Brightról, Istenről és Szajolról.

Mi a közös és mi nem

„Elég az hozzá, hogy ez a száz kilós tenyésztehén az öt koronást 100 lejesnek (1,70 magyar forint) vélvén, mert az is volt, máris hősünk után iramodik, aki eközben mit sem sejtve csendesen nekilát dolgának, magában egy dán népdalt dúdolva.”

Magiszter

Felpörgetve

Mosonmagyaróvári riport fiatalokról, drogról.

Cián a Tiszában

A cikk a tájékozottság mértékét vizsgálja az erdélyi magyarok körében.

A hazatérés regénye II.

Ottlik Budájának elemzése – a befejező rész.

Penna

„Becsülete lett a versenynek”

Interjú B. Fejes Katalin tanárnővel, a Kazinczy-verseny specialistával (eddigi mérlege: 21 későbbi érmes hallgató felkészítése).

Műhely

Ma kivel ébredtünk :

„Mára beszélünk meg Balázssal, hogy lemegyek hozzá, de aztán a nő miatt lemondtam a hétvégét.”

A cipő

Petrával egy zajos mulató parkolójában ismerkedett meg. Alexandar új cipőt vásárolt aznap, így magabiztos volt és megnyerő.

Versek

Gyuris Gergely

Kultúra

Honvéd téri Capriccio

Szegeden koncertezett a Capriccio Basel nevű svájci barokk kamarazenekar.

Szegény kakuk

„Idillikus, népszínműves, katonazenés képpel indul az előadás ebből kell(ene) eljutni a megalázottság egyre durvább fokozataihoz.(...)” – színpadra állították a Madách Színházban a Tótékat.

Könyvajánló

Peter Brook: Időfonalak; John Updike: Gertrud és Claudius; Kurt Hoffman: Beszélgetések Thomas Bernharddal

4011.

12-21.

22-25.

26-27.

28-31.

Bölcső • a bölcsészhallgatók lapja

Főszerkesztő: FODOR BALÁZS Szerkesztőség: NAGY GÁBOR (Közélet), SZEKERES SZABOLCS (Kultúra), MIRNICS GYULA (Műhely), MOHAI ZSUZSANNA (Magiszter) TOPÁN LÁSZLÓ (Penna) Grafika: VÖRÖS ISTVÁN Fotó: KÁDÁS NOÉMI Képregény: MIRNICS GYULA Tördelőszerkesztő: SZALONTAI ATTILA A szerkesztőség címe: HALLGATÓI ÖNKORMÁNYZAT, BOLDOGASSZONY SGT. 4. TEL.:544-132 E-mail: SZTEBOLCSO@FREEMAIL.HU Megjelenik havonta 2000 példányban Felelős kiadó: MAGYAR ROLAND Készült a GoldPress nyomdában (Felelős vezető: ILLÉS MIHÁLY)

'Beckett-nél aszketikusabb, pontosabb színházi szerzőt nem találtam.'

Beszélgetés Balog Józseffel, a szegedi Maszk Egyesület művészeti vezetőjével az alternatívának nevezett színjátszás finansziális és művészi helyzetéről, a Régi Zsinagógáról, egyszemélyes színházáról és sok minden más Szeged kulturális életét érintő témáról.

SZEKERES SZABOLCS

Mit kell tudni a Maszk indulásáról?

A Maszk Egyesület 10 éve alakult és olyan fiatalok hozták létre, akik a 80-as évek végén kezdtek a József Attila Tudományegyetemen „színjátszani”. Úgy érezték, hogy nem elegendő az az egyetemi háttér sem finansziálisan, sem művészileg, ami akkoriban ott volt. A 90-es évek civil kezdeményeződéseire jellemzően úgy gondolták, hogy létre lehet hozni egy olyan szerveződést, amely formájában egyesület, tartalmában pedig annak a korosztálynak egy olyan „krémje”, mely megpróbálja ezt a közösséget valamilyen szervezeti formában lefedni. Az ilyen szándékok akkor már működhetek úgy, hogy ezeknek a lazább szerveződéseknek lehetett valami ilyen típusú kiterjesztése. Hogy mi lesz ennek a vállalkozásnak a tartalma, azt onnan a 90-es évek elejéről még nem lehetett tudni. Elkezdtek a Szegedi Egyetemi Színpad régi tagjaival rendezni egy fesztiválsorozatot, ennek Napforduló Fesztivál volt a neve. A cél azt volt, hogy külföldi és belföldi együttesek a fesztivál keretében be tudjanak mutatkozni. Ez azonban nem sokkal működött, többféle ok miatt.

Hogyan kerültél Te a képbe?

Mindentől majdnem függetlenül, kaptam egy lehetőséget a Szegedi Szabadtéri Játékok akkori igazgatójától, Nikolényi Istvántól és konkrét segítséget Kovács Ágnesztől, hogy csináljunk egy nyári amatőr színházi fesztivált. Akkor ezt nyilván

úgy hívták, hogy „amatőr”, én meg arra gondoltam, ne ez legyen a neve. Így lett a Szabad Színházak Nemzetközi Találkozója. Az első fesztivált, az 1991-est, a régi Színpados társaimmal csináltam, abból a félmillió forintból, amit a Szabadtéri Játékoktól kaptam, s főleg magyar előadók voltak – az egyébként folyamatosan színültig megtelt – JATE Klubban és néhány utcai helyszínen. Később valahogy összebogozódtunk az egyesülettel, és úgy döntöttünk, hogy ezt a fesztiválsorozatot, amiből idén lesz a 10., és most már Thealter néven működik, együtt fogjuk csinálni. Az egyesületnek ma, amikor a Régi Zsinagógát 6-7 hónapig tudjuk működtetni és programokkal ellátni, a fesztivál a leglátványosabb része. Ebbe vittem bele a kapcsolataimat és azt a részt, ami a 80-as évekbeli színházi munkáimnak a hozadéka. Annak idején azt láttam, hogy az alternatív színháznak nevezett struktúra és működési rend meglehetősen szétforgácsolódott. Az energiáit egy-egy produkcióba ölt és aztán ezeknek a produkcióknak kifutást adni nem tudó, feleslegesnek is tekinthető energiapazarlások sorozatával működik. Mi arra találtuk ki – többek között Fábíán Zsolttal és Martinkovics Katalinnal, akik ezt az egyesületet vezetik – a fesztivált, hogy egy egymásba átfolyó, a csoportok zárt struktúráját felbontó, közös munkafolyamatokkal is alátámasztott igazi színházi, művészi mozgás legyen. Ez találkozott ezeknek a csoportoknak az elképzeléseivel, s talán hozzájárultunk ahhoz, hogy most a 90-es évek végére meglehetősen szabadon járjanak át ezek az emberek egymás produkcióiba, s nagyon szabadon használják ezt a néhány budapesti, s ezt a néhány vidéki teret és teret. Mi inkább a saját művészi ambícióinkat is háttérbe szorítva, egy operátori, bemutatói feladatot vállaltunk. S szerintem ezt jól tettük, mert már 130-140 körül jár azoknak a színházaknak, zenéi produkcióknak és minden más művészeti ágak képviselőinek a száma, amelyeket idehozunk.

Sokszor olvasni arról, hogy különbség van a vidéki és a budapesti színházi előadások színvonala között. Ebből mennyit lehetett érezni az állatok szervezett fesztiválok?

Ha léteznek is különbségek, azok akkor nem budapest-vidék viszonylatban vannak, hanem inkább a külföld és Magyarország tekintetében. Ehhez, mondjuk ismerni kell a támogatási rendszert, amelyben ma többek között a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a Soros Alapítvány és a Nemzeti Kulturális Alap támogatja ezt a színházi szférát. Teszik ezt pályázati rendszerben, minden évben néhány 100 millió forinttal. Ebből úgy lehet működni, hogy az a 6-8 szerencsés budapesti csoport, amelynek állandó helye van, az éppen adott elkészítendő bemutatóikra kapnak produkció- és háttér támogatást. Ezek a pénzek éppen csak a bemutatók megszületésére elegendőek. De az a fajta kiárusítási rendszer, ami mondjuk Németországban, Olaszországban, Franciaországban vagy Angliában van, az a fesztivál-felhozó rendszer, amely csoportokat hoz fel mondjuk az Edinborough-i találkozóra, vagy akár az egész világra és aztán „teríti” ezeket, nos ez Magyarországon nem működik. Ez inkább sajátos kedvtelés, hogy mi 8-10 millió forintot erre költünk egy évben, amit országos pályázatokon szerzünk és a várostól. S ha az eredeti kérdésre visszatérünk, ott van egy kis különbség, de ez nem művészi vagy színvonalbeli, hogy Budapesten van azért 6-8 hely, ahol ezek a produkciók meg tudnak születni, s néhány előadást meg tudnak érní, de hát ez nagyon kevés, alig van ilyen fesztivál az országban. Kivétel ez alól a pécsi rendezvény, egy-egy helyhez kötötten például Szolnokon vagy Sopronban, de ezek inkább annak a helynek a művészi kiszolgálói által választott egyik út, hogy ők is megpróbálnak előadásokat meghívni, s valami cirkulációt biztosítani.

Első hallásra meglepőnek tűnhet a Régi Zsinagóga színházként való hasznosítása.

Ez csak akkor meglepő, ha nem tudja az ember, hogy ezek a régi, bezárt, pusztulni hagyott zsinagógák mit csináltak az 50-es, 60-as, 70-es, 80-as években. Ezek a helyek szerte az országban rak-tárként funkcionáltak, valamint akkor még tanácsi, ma már városi kezelésben lévő halott épületek voltak. Ilyen volt a szegedi Régi Zsinagóga is. 1977-ben ezt az épületet a város átvette a Zsidó Hitközségtől, annak fejében, hogy a nagy Zsinagóga felújításához a város többször hozzájárult. A Régi Zsinagóga a mai napig önkormányzati kezelésben van, mi 8. éve vagyunk alkalmi használói. Akik itt játszottak vagy ezzel a térrel alkotó módon találkoztak, azt mondják, hogy páratlan kisugárzású hely. Ha a kérdésben az rejlett, hogy ezek mégis csak szakrális terek volnának, és nem feltétlenül helyes „világi” célokra használni, akkor ez teljesen így van. Ezek szakrális terek voltak, aztán halott terek lettek, most művészi terek lettek. S ez nemzetközi szinten is tendencia, hiszen elindult egy nemzetközi zsinagóga-lánc program, amelybe Győr, Nagykanizsa és Szeged kapcsolódott be Magyarországról, aztán erdélyi, felvidéki és délvidéki zsinagógák. Ezek az épületek természetesen nem a szó vallási értelmében nyerik és nyerték vissza szakralitásukat, hanem abban az értelemben, hogy művészi tevékenység történik bennük. Felélesztésüknek nincs más módja, minthogy ezek ilyen térként funkcionáljanak. Mi irlgalmatlan mennyiségű munkát fektettünk abba, hogy ez a hely megfeleljen a művészi, színházi céloknak, a fesztivál ideje alatt 80-100 ember dolgozik itt az ország minden részéből, 6-8 ember van az egyesületben, akiknek folyamatosan munkát ad. **A színészi pályafutásodról mondanál néhány szót?**

A mai napig nem lettem színész. Nyilván, ha az emberben kamaszkorától van kifejezési hajlam és exhibíció, aminek forrásait nem tömi el magában egy adott szerencsés helyzetben sok minden összejöhet. A 80-as évek elején Szeged ilyen helyzetben volt, mert nagyszerű 30-40 embert összetartó, színházinak is nevezhető közösség működött itt Szegedi Egyetemi Színpad néven, aztán 8:15-ös csoport né-

ven az Auditorium Maximumban. Abban az évtizedben még fel lehetett szívni valamit abból a régi szegedi egyetemi színpados Paál István-i örökségből, amely 1973-mal, 1974-gyel majd a 70-es évek végével fejeződött be. Tehát, ha bementél a Auditorium Maximumba vagy a JATE Klubba, s ezt most nagyon kis betűkkel mondom, örököse lehettél valaminek, aminek 10 évvel később, a 90-es években már nem. Az, hogy az ember személyesen mit csinál, az majdnem mindegy. Végig játszottam és rendeztem 10 évet, de ez mindig némileg periférikus maradt, az egyetem után a mostanitól nem távol eső civil foglalkozást választottam. A színészetet túlzottan szűk ösvénynek

éreztem, arról nem is beszélve hogy a felvételiken voltam mindig a legtehetségtelebb. Egy olyan típusú embernek, mint amilyen én vagyok, tehát az integráló és maga köré gyűjtögető személyiségnek, inkább a rendezői út való. A 90-es évek elejére, mikor Beckett Godot-jával befejeztem a saját csoporttal való színházi munkát, hirtelen nem is lett kollektív színházi mondani-valóm. Elfogyasztottam azt a néhány író, akik nekem szívügyeim voltak, Shakespeare-t, Beckettet, Pilinszkyt, vagy mondjuk Domonkos István Honda című drámáját. Ha az ember 20 éves korában olvas Halász Péterről, 37-38 éves korában pedig látja azt, hogy az egyik fesztivál színházi terében, hogyan játszik, akkor az ember

azt mondja, hogy jól van, rendben van, megtettem, amit lehetett, itt van ez az ember New York-ból, ki tudja mi kö-zünk van egymáshoz, de én úgy 20 éves korom körül tudtam, ha majd színházam lesz, ez a fickó biztos játszana benne. Színházam nem lett, de ez a fickó játszott benne. S ilyenkor engem nem érdekel, hogy nekem kel-lene játszani. Mostanra kezdett újra mondanivalóm lenni.

Május elején 3 estén át láthatta-hallhat-ta a közönség a Régi Zsinagógában ba-log józsef Kabarét. Felvetődhet a kérdés, hogy miért ez a műfaj szerepel a címben.

Általában monodrámának, önálló estnek, felolvasói estnek szokták nevezni az ilyen előadásokat. Ez azért kabaré, mert bármennyire is rögzített dolog, mégis csak egy szabad színpadi, előadói beszédmód. Egy szabadszínházi beszédet szeretnék kipróbálni. Aminek nagy része improvizáció, aminek a kabaré egyrészt egyszerűsítő, gyűjtő neve, másfelől meg pontosan nem orientáló név, hanem elterelő hadművelet. Ez inkább egy konferanszié típusú figurához van közel, aki nem úgy beszél, mint Fábry Sanyi, mert nem tud úgy beszélni, meg nem is akar, nem úgy beszél mint Hofi Géza, mert úgy sem tud beszélni, hanem úgy beszél, mint balog józsef. A kabaré nálam olyan hely, ahol olyan dolog történik, ami az adott aktualitással, az adott személyes-séggel és ennek fűszeres kommentálásával arról beszél, hogy mi a helyzet a világban. S ez elindul ebből a szigorúan egyszemélyes történetből. Amely kísérlet arra is, hogy az ember hogy adaptálja privát élettörténetét egy közösségi térbe. Ha a valamikori színházamra az lenne kiírva, hogy kabaré, azt sem bánám.

Minek érzed ezt a 3 előadást, színház-nak, happeningnek, performance-nak? Lehet, hogy a színházi előadás szűkítő fogalom ebben az esetben?

Éppen hogy a happening, a performance lenne a szűkítő. Ez abban a térben, ott és akkor, ilyen feltételekkel színház. Én ezzel nem mernék bemen-ni a JATE Klubba, mert ott egészen más feltételek vannak. Annak idején Bulgakov Színházi regényével szerepelttem ott egy 8-10 fős csoporttal. A

...Folytatás az előző oldalról

Kabaréban nagyon egyszerű dolgok színpadi megjelenítése érdekel, nagyon nem egyszerű módon. Ehhez próbálok szövegteret, szövegmélységet teremteni. Viszonylag kevés inger nagyon pontosan elhelyezve, ennek muszáj pengeélesen borotválnia. Csak rajtam múlik, hogy ebből mennyi fog megjelenni. Majd kipróbáljuk ezt 15 emberrel a vajdasági esten.

Sorozatot tervezel?

Persze. Csak akkor van értelme. Ez egy olyan típusú színházi munka. Te vagy teríték, te vagy a boncnok, használd magadon a bonckést. De ehhez legalább 20-30 előadás kell. Meg kell tapasztalnod az ebben való szabadságot, a korlátaidat, hogy úgy tudj járkálni a térben, mint egy nagy tágas mezőn, ahol majd mindent megtehetsz. Hatalmat nyersz és gyakorolsz a színházban.

A hatalom nagyon fontos?

Nem fontos, dehát, ha ilyen hatalmi formát választottál, nem az önmagában való fontossága miatt ilyen vagy olyan, hanem a használati értéke miatt. Ezt nagyon csúnyán el lehet szűrni.

A Kabaréban miért Beckett a vezérfonalad?

Mert ő az a bogáncs, aki a legjobban belém ragadt. Az irodalmi szövegek nagy részét konfesszionálisan, vallo-másként olvasom vagy pedig egy aszketikus térként értelmezem. Beckett-nél aszketikusabb, pontosabb színházi szerzőt nem találtam. Értem a tánc-

rendjét, ritmusát. S ez tekinthető alapstruktúrának egy színházi előadásban. Nem véletlen, hogy egy csomó darabjában megjelöli, hogy hány másodperces az a csend. Például a Godot esetében mindenféle kis belenyúlás ellenére megpróbáltam betartani a csendeket. Noha ott nincs jelölve, hogy hány másodpercig kellene, hogy tartson a csend Vladimir és Estragon között. Ha megtalálod az előadásod ritmusát, akkor tudod, hogy rendben vagy, tudod, hogy olyan ritmust találtál, ami nem művi, nem konstruált, hanem a világ működésének igazi ritmusa. S nincs annál nagyobb élmény, hogy ilyen táncrendet megtalálj egy színházi előadásban. Az előadásban kihalszol egy darab időt, s azt mondd, azt nézzük meg ebben mi van. Elkezdted kibontogatni és elkezdted megnézni. Fontos kérdés az, hogy egy színházi előadás ideje, mennyire megállított idő, mennyire folyó idő, mennyire struktúrált idő. Ezek semmiképpen sem színházbeli, stílusbeli, esztétikai problémák. Ezek filozófiai kérdések. Amelyekhez olvasásban, gondolkodásban nem értek, de ebben a tagolatlan világban megszoktam látni, hogy mik azok a tartópillérek, amelyeken megállított idődarabok – micsoda képzavar! – jönnek-mennek körülöttünk. A színház nem szólhat másról, csak erről a majdnem ad hoc és ugyanakkor örökérvényű pillanatról. Így aztán abba is belenyugszik az ember, hogy a színházi előadás addig tart ameddig játszol, aztán szia.

ALTERRA – KORTÁRS ELŐADÓMŰVÉSZETI KÖZPONT

(RÉGI ZSINAGÓGA) 2000 NYÁRI PROGRAMOK

05. 27., szombat, 10.00-20.00.

05. 30., kedd, 20.30

05. 31., szerda, 20.30

06. 01., csütörtök, 20.30

07. 24-30.

Gyermeknapvi gaszcságok

Szám-űzés (színházi bemutató)

Noriyuki Sawa és Kurotani Miyaku

japán bunraku bábszínháza

Lajkó Félix koncert

Thealter Fesztivál

RÉSZLETES INFORMÁCIÓ, JEGYRENDELÉS

MASZK iroda: Szeged, Széchenyi tér 5. I/4.

telefon: (62) 312-303 mail@maszk.hu, www.maszk.hu

Évadnyitó a Hajnóczy utca 12-ben

FODOR BALÁZS

Nagyot szólt az első program Maszkéknál. Persze ha felsoroljuk az est hívószavait úgymint: Boban Markovic, Kusturica, Underground, Macskajaj akkor érthetővé és megbocsáthatóvá válik az a tömeg és tömegnyomor ami április 30-án este 8-tól észlelhető volt a régi zsinagóga kitaposott fűvű előterében.

A cigányok idejét fél Szeged láthatta a Grand Cafe-ban, ennek megfelelően a közönség alaposan ráérkezett a koncertre. Már az első percekben sejthető volt, hogy itt valami rendkívüli fog történni. Az történt. A színen 10 hamisítatlan balkáni figura jelent meg (nem szívesen lettem volna a Szegedi Egyetem törekeny riportője helyében, aki volt bátor interjút készíteni az Orkestrarral). Tuba, szaxofon, trombita meg némi ritmushangszer. Mondom, illet még nem pipáltam: a néhány határontúli rajongóval feljavított szegedi közönség, a műsor második percében ugrott, táncolt, dajdajozott. Most látom miket írok. Nem akarom én a „szegedi” kifejezést pejoratív minőségjelzővé változtatni, csak szokatlan ez a lelkesedés. Szokatlan akkor is, ha a megnyitóban elhangzik, hogy „Szegedet most odakinn hagy-tuk...”.

Az a jó Markovicban, hogy hiteles. Akkora a lelke, hogy akár az említett filmek zenéit, akár a Lambadát fűjja, belülről teszi. Mondják, hogy a zene terápia. Képzeld el kedves olvasó, hogy ha elmész egy ilyen koncertre, az Orkestar kifűjja belőled lelketed nyomorgató félelmeidet, ráadásul utána megiszol pár pohár bort, lehetsz bármilyen puritán, faszent, fap**a (bocs) – kiegyenesedve – 10 centivel magasabban fogsz odábbállni, mint jöttél.

Boban Markovic Orkestar

2000 április 30., Régi Zsinagóga

'Nem akarunk senkire semmit ráerőltetni'

-Interjú Balogh Györggyel, a Timóteus Társaság szegedi munkatársával-

KISMARTONI ANDRÁS

Röviden: mi a lényege a Timóteus Társaság működésének?

A Timóteus Társaság egy keresztyén mozgalom. Azt hangsúlyozzuk, hogy a keresztyénségnek az élet minden területén van válasza a XXI. századi ember kérdéseire.

A keresztyénségen belül kötődik-e valamilyen irányzathoz a Társaság?

Nem, ez egy felekezeti közötti keresztyén diákszervezet, mi csak azt hangsúlyozzuk, amiben a történelmi egyházak is egyetértenek. Például, hogy személyesen meg lehet ismerni Istent.

Bár az ökumené jegyében tevékenykedtek, vártok-e magatok közé olyan diákokat is, akik nem vallásosak?

Ez a diákszervezet református, katolikus, evangélikus, stb. egyházakhoz tartozó diákoknak a szervezete, de nyitott bárki számára, aki érdeklődik. Nem hívők felé is nyitott. Ez nem is lehet elvárás, hiszen itt nincs tagság, mivel ez nem gyülekezet, nem egyház.

Kik alkotják a Társaság tagjainak a zömét?

Elsősorban olyan egyetemisták, akik valamely keresztyén egyháznak a tagjai. Ám vannak olyanok is, akik nem járnak vasárnaponként Istentiszteletre, hanem csak érdeklődők.

Ki a legidősebb tag?

A szegedi Timóteus Társaság vezetője, aki 26 éves.

Mennyire vagytok nyitottak a középiskolások korosztály felé?

Van egy középiskolásoknak szóló program is, a FÉK (Fiatalok az Élet Külsőben). Ezt a Nemzeti Egészségvédelmi Intézettel együtt dolgoztuk ki és annak a támogatásával működik olyan témákban, mint én-kép, szerelem, szexualitás és minden, ami érdekli a középiskolások korosztályt. Sőt, jellemépítő, családi életet előkészítő mondanivalója is van.

Gondolatok-e már arra, hogy együttműködjetek a rendőrség által is meghirdetett DADA (Dohányzás, Alkohol, Drog, AIDS) programmal?

Nem, de nem is rossz ötlet. A FÉK elsősorban AIDS megelőző program, erre felépítve szól az korábban említett dologról a fiataloknak.

Tervezték-e drogellenes programot?

Igen, ezeket is tartalmazza a FÉK. Igyekszünk reagálni a fiatalok összes problémájára.

Hogyan veszték fel a kapcsolatot a középiskolásokkal?

Vannak FÉK klubok a középiskolákban vagy kapnak tőlünk tájékoztatókat. Nemrég lementek a FÉK-től néhányan Nagykanizsára előadásokat tartani. Egy napra a gimnázium csak erre szánt időt, elmaradtak órák, nagy volt az érdeklődés.

Megcélozzátok a tanárokat és a szülőket is?

Igen, volt nekik is egy előadás. Évente egyszer szokott lenni FÉK-konferencia. Ez a tanároknak, nevelőnőknek, ápolóknak szól, hogy felkészítse őket a program használatára, illetve van egy FÉK szülői szimpózium is. Ezekon a szülői szerepről van szó, mint például: Mi az apaság hét titka?, Milyen buktatók vannak egy serdülő fiatal életében? **Nem ért még benneteket az a vád, hogy szekta vagytok?**

Elsőször is a szekta mindig egy új vallási kezdeményezés. Elszakad a történelmi egyházak által elfogadott közös hitbéli alaptól, ami az, hogy Isten megismerhető Jézus Krisztuson keresztül. Elszakadásukat úgy is jelzik, hogy fizikailag is elkülönülnek tőlük, tagjaikat is gyakran szeparálják. Keresztyén fiatalok fóruma vagyunk, nem valami új vallási kezdeményezés, gyülekezet, felekezet. Együttműködünk a protestáns és a katolikus egyházakkal, például a FÉK program keretében. Kezdeményezésünket indulásakor Hegedüs Lóránt református püspök,

Paskai László bíboros, illetve Várszegi Asztrik püspök is pozitívan ítélte meg és támogatta.

Hogyan és mikor alakult meg a Timóteus Társaság?

A Timóteus Társaság Alapítvány (Campus Crusade for Christ, International) 1951-ben alapította Amerikában Dr. Bill Bright és jelenleg a világon több, mint 130 országban van bejegyezve. Több, mint 13000 főállású munkatársunk van, 13000 egyetemista vesz részt a munkánkban, illetve 10000 tanár segít.

Bill Bright is olyan karizmatikus egyéniség, szónok, mint Billy Graham, a metodisták vezére?

Doktor Bright a feleségével együtt a Los Angeles-i egyetemen indította útjára ezt a mozgalmat, látván a diákoknak azon megválaszolatlan kérdéseit, mint pl. hogyan fejleszthetik lelki életüket. Billy Graham nagy előadó, „evangélista”, ahogy mondják, aki millióknak mondja, hogy Isten személyesen megismerhető, és ez megváltoztatta az ő életét. Mi pedig külön programokon keresztül, kis csoportokban, vagy személyesen próbálunk segíteni a diákoknak. Fontos, hogy mi egy esetleges beszélgetés során csak átadunk nekik valami információt, ami a mi életünk megváltoztatta. Az, hogy ezzel az információval mihez kezd, az ő dolga. Nem akarunk senkire semmit ráerőltetni. **Ez csak egy egyirányú kapcsolat, vagy működik visszafelé is? Ők is megkereshetnek benneteket a problémáikkal?**

Megpróbálunk reagálni a diákok szükségleteire. Vannak visszajelzések, és amiben tudunk, szívesen segítünk.

Magyarországon mikor jelent meg a Timóteus Társaság?

Hivatalosan 1990 óta létezik, elsőször egyetemeken indult be, elsőször Budapesten, aztán itt Szegeden, Debrecenben, ill.

...Folytatás az előző oldalról

Pécsen. A diákok mellett főállású munkatársak felelősek az alapítvány működéséért. **Hogyan szoktatok egymással találkozni?**

Vannak heti alkalmaink, illetve kiscsoportos beszélgetéseket, kirándulásokat is szervezünk. Általában fél évente-évente szervezünk nagyobb programokat. Tavaly előtt például egy 22 éves AIDS-es srác beszélt 900 ember előtt arról, hogy hogyan tudja feldolgozni ezt a betegséget, s hogyan találta meg így is az élete értelmét. Már alakul, hogy jövőre a világ egyik vezető kvantumkémikusát hívjuk meg valami érdekes témában. Nyaranta van egy angol nyelvű táborunk Keszthelyen, ahol egy héten át amerikai és magyar diákok beszélgetnek angolul a fiatalok, az élet és a Biblia kérdéseiről, sportolnak, szórakoznak.

Kíváncsi vagyok a személyes élményeidre. Hogyan kerültél kapcsolatba ezzel a diák-szervezettel?

Debrecenben jártam egyetemre, töri szakon végeztem. Harmadéves koromban, 1994-ben, amikor a szajoli vasúti szerencsétlenség történt, én is fenn voltam a vonaton, és csodával határos módon túléltem a balesetet. Ezekután újra átgondoltam a dolgokat. Nem sokkal később megnéztem a Jézus élete c. filmet, utána elbeszélgettem néhány emberrel a Timóteus Társaságtól. Nagyon megtetszett amit csináltak, megismertem őket, részt vettem a programjaikon, később a szervezésben is.

Ez mennyiben változtatta meg eddigi életviteledet, gondolkodásodat, értékítéletedet?

Nem az változtatta meg, hogy őket megismertem, hanem, hogy megismertem Istent. Az ő segítségükkel arra jöttem rá, hogy szükségem van Istenre.

Azelőtt úgy éreztem, hogy beszűkült az életem, most pedig kiteljesedett. Korábban nem igazán érdekelt a vallás, mert azt láttam, hogy egyedül én vagyok az, aki az életemet felépítem, és nem akartam, hogy bárki más beleszóljon ebbe. S amikor azt láttam, hogy önerőből nem tudom elérni azt, amit szeretnék: egy biztos alapokon nyugvó életet, akkor rájöttem, hogy a keresztyénség pont ehhez ad segítséget. Ugyanúgy élek, ahogy más fiatal, én is részt szoktam venni bulizásban, pizzapartikon...

Ma nagyon sokan azt mondják, hogy ebben a világban könyöklés, hazudozás, képmutatás uralkodik, és hogy aki becsületes, nem nagyon tud boldogulni.

Ez érdekes dolog. A kapcsolatunk Istennel az élet minden területére kihat, és ez segít nekünk abban, hogy simán elboldoguljunk.

Ursus, a medve

TAMÁSKA MÁTÉ

Magyarország felől érkezve a Monostor blokk-erdején kell átvágjunk, hogy elérjük kincses Kolozsvár történelmi belvárosát. Az embert próbáló úton nem kevés veszély leselkedik az utazóra, melyek közül kiemelkedik a messze földön híres kolozsvári medve. A piros-fehér-zöld színekben pompázó fenvad az idelátogató vadászok legkedvesebb zsákmánya. Még a város előtt látható e fogat vacogtató szörnyetegeknek legfőbb szállása, melyet a hozzá nem értő szemlélő egyszerű sörgyárnak is nézhet. Ezen óriási hengerek szabadítják kolozsvár lakóira az ursust, azaz a medvét. Nemcsak a lakótelepek között, de bent a városban is, barnás üvegekbe rejtőzködve tömegesen fordulnak elő.

Szerencsére a Funár-féle vadászati törvény nem tiltja az alapvetően kártékony állatok elpusztítását, így Kolozsvár jóérezkű polgárai mindent megtesznek az állomány ritkítása érdekében. A vadászat azonban nem mindenhol megengedett. Nem ildomos példá-

ul a román trikolor vidám színeire festett padokon, a nyílt téren megküzdeni az állatokkal. Ennek pontos indoka nem ismert, talán a két színkonbináció nem mutat egymás mellett. Mindenesetre legyünk óvatosak, a rendőrruhát öltő vadőrök éberem figyelik az orvvadászokat. Ettől eltekintve, semmifajta korlátozás nincs érvényben az erre kijelölt helyeken történő medve számú medve elejtésére.

Legjobban tesszük, ha csoportosan indulunk, s legjobb védekezés a támadás jelszóval megcélzunk egy a bárpulton kajánul ránk vigyorgó egyed. Itt kell megjegyezni, hogy a fent említett színkonbináció mellett léteznek „vérmedvék” is. Ezek könnyen felismerhetők, hiszen teljesen pirosak, és ha napfény éri őket aranyos csillogásúak. Elejtésük jóval komplikáltabb, hiszen másfélszer annyi „munícióba” kerülnek. Diákoknak éppen ezért nem javasolják. Egyes helyi vadászok között nem ritkaság, hogy a frissen elfogott medvét, amúgy melegében, jobban mondva hűltében elevenen „megnyúzzák”. Ez azt jelenti, hogy a bátor

harcos egy hajtásra fosztja meg az üveget sárgásan pezsgő tartalmától. Az igazi mestervadászok azonban elvetik ezt a módszert inkább kortyolgatva, apránként kifárasztják ellenfelüket, míg az elixírjétől megfosztva tehetetlenné nem válik.

A vadászati társaságok szigorúan elkönyvelt helyeken gyűlnek össze. A legszegényebb réteg igénytelen lebujaikba jár, ahol a nemes állat elfogása inkább csak fizetésnap szennáció. Ezekben a kocsmákban leggyakrabban egy másik sikercég termékei az úgynevezett kisvadak kerülnek terítékre. Legismertebbek a vodka, a különböző ízesítésű színes líkőrök illetve a székely köményes.

Az időlegesen itt tartózkodó diákság klubjai sem mindig különböznek az előző társadalmi rétegetől. A kollégiumokhoz vezető Hányinger utcában található vadászati centrumok azonban mégis más kategóriába tartoznak. Itt elegendő egy megfelelő leshelyet találnunk és a szép combú hajtók tálcán hozzák elénk a még élő állatot. Nekünk csak a legutolsó, de egyben a

legkellemesebb fázisában kell bekapcsolódnunk a vadászatba.

A magas beosztású vezetők, jól menő feketézők és panamások törzshelyeit az ismeretlenség homálya lengi körül. Leginkább pincéket választanak maguknak, de nem ritkaság a forgalmas utcákra nyíló kerthelyiség sem. A nagyurak mellett

szívesen látogatják e helyeket a jó férjszerzés reményében fiatal filológus lányok is.

Bizony ne csodálkozzunk, ha egy-egy késő éjszakába nyúló hajtóvadászat után ájultan esünk össze. Örvendhetünk ha a piros-fehér-zöld vadállat nem terít le minket idejekorán és marad időnk ágyunkig eljutni. Hajnal felé

ugyanis sok, a medvék csapásaitól elterült vadászt látni a dilettáns módon lefestett, vagy inkább összemázolt kolozsvári házak között. E színkavalkádot és egyéb rettenetes agyszüleményeit a város egy másik nem kevésbé veszélyes de korántsem olyan kedves vadjának, a polgálmester úrnak, másnap(osan) érdemes megtekinteni.

A kis szőke és a fosszília

„Yeah...

csak gyengéden a gecivel ifjú barátom
ma este nagyon kanos vagyok“

(Milko Valent: Szopjad csak gyengéden, részlet
Megjelent: Fosszília, 2000. I./1., 5. old)

SZALONTAI ATTILA

Új irodalmi folyóiratot üdvözölhetünk, ami felettébb örvedetes, bassza meg. Címe Fosszília, szerkesztői, munkatársai fiatalok, főiskolások, azt a kurva anyját, a csoportot jelzi néhány tanár neve is, a kiadó a Jancsák Csaba, az SZTE HÖK elnöke, hogy rúgja meg a ló. Az első bemutatkozó esten, abban a faszta laktanya hangulatú Móra Ferenc egyetemi kollégiumban összegyűltünk néhányan, gondoltuk, megnézzük ezt a gecijól kinéző újságot, kik csinálják, miért csinálják, mik a kibaszott gyökerei, meg a disznó célkitűzései, de csak annyit tudtunk meg, illetve annyi szívódott le számunkra, hogy ha az ember ilyen rohadt csúnyákat mond és ír, mint én most, az anyját, akkor demisztifikáljuk az irodalmat, ami felettébb jó dolog.

Tényleg jó dolog demisztifikálni, anyázva is, anélkül is, én például nagyon demisztifikálnám azt a kis szőket a Károlyiból, de nem új dolog, nem különleges (a szőke sem az). A „gecizés” nem elég ahhoz, hogy egy új irodalmi folyóirat legitimálja magát. A főszerkesztő azt mondja, kevés a szerző, a közreműködő; a kérdésre, hogyan született meg a Fosszília, azt a választ adja, hogy a Messzelátó Kiadónál merült fel igény a fennmaradó pénzüsszegek értelmes felhasználására, illetve kellett valami, ami rendszerszerűséget ad az eddigi rendszer-

telen kiadói működésnek. Olyan ez, mintha felülről kezdenék el építeni a házat (made by Mekk Elek). Úgy is felfoghatnánk, hogy ez a fiatal, ügyes csapat egy mágnesszerű valamit hozott létre, amely egybegyűjti majd a tehetséges embereket, de ez a vélemény meg a szerkesztőkre nézve lenne sértő, mert ők hihetetlen energiát fektethettek a Fosszíliaába (mint én a szőkébe). Mégsem eleget. Jelen cikk előtti idézet a folyóirat „programadó” (azon a helyen van) versének első három sora. Mielőtt még bárki optimistán rávágna, biztos csak az első három problémás, sajnos nem, a többi 60 is ilyen. Értem én, demisztifikáljuk anyázva, magyarul rántsuk le az irodalmat a Parnaszszusról, bele a hétköznapok sarába, de ez nagyon kockázatos. Érdemes előtte Ladányit olvasni.

A másik fontos kitétel a bemutatkozáson az volt, hogy a Fosszília egy multikulturális folyóirat. Ennek meg is felel. Van vaj-

dasági magyar, szerb, horvát kapcsolat, ez tetszik, ez egy út, ezen el kellene indulniuk. De az Isten szerelmére, akkor miért keverjük bele a japán fotósoukat, meg Szolovjovot? Mintha homokot próbálna markolni a szerkesztő.

Folytatás a következő oldalon...

...Folytatás az előző oldalról

Ennyi rossz után hadd mondjak néhány dicsérő szót is. Egy alkotás akkor jó, ha sokat dolgoztak vele, s ez a sok munka meg is látszik rajta. És itt meglátszik. Nem csak a rendkívül igényes és szép kivitelben, hanem a szervező munka hatékonyságán, a lap szerkesztettségén is.

Ráadásul nem csak milkovalentista írók találhatók, hanem például Charles Bukowski regényrészlete és Cristoph Ransmayr „beszédei” is, akiket – töredelmesen vallom ezt be, amolyan zöldfülű kritikus módjára – nem ismertem eddig, de egyáltalán nem bánom, hogy megismertem, sőt.

Azt hiszem, azért minden programadó

kurvázás és gecizés és a szadomazo fotográfiák ellenére jó emberek a szerkesztők, csak egy kicsit szertelenek. Azért fossziliák ők, amolyan szellemi őskövételek, abból a fajtából, amelyik még megszállottan hisz a szó kultúrájának teremtő erejében - és ez felmérhetőenül értékes dolog manapság.

(Remélem, bejön a kis szökénél is.)

Öngól, hazai pályán

NAGY GÁBOR

Hogy Lovas István nagy hírnévnek örvend, nem kétséges. Ez a hírnév azonban – különösen az Összehasonlító véralgebra és Holokauszt című cikke óta – kétes, az is biztos. Még egyes „jobboldali közírók” is elhatárolódtak eme írásától, mivel szerintük is túllépett a jó ízlés határán. Csak emlékeztetőül: a cikk arról szól, hogy a zsidók a holokauszt jelentőségét aránytalanul felnagyítják, holott a történelem más népiértásokat is ismer. Hogy miért teszik ezt a zsidók, arra Lovas nem tér ki a cikkben, gondoljon mindenki, amit akar. A magyar értelmiség egy része heves kirohanásokat intézett Lovas és a cikket leközlő Népszabadság (!) ellen. Volt aki azt mondta, hogy ilyenért Nyugat-Európában börtönt is lehet kapni. Voltak persze olyanok is, akik egyetértettek a cikk írójával, és még nem is ez az egyetlen olyan húzása Lovasnak, amely mellett nehezen lehet elmenni szó nélkül!

Az ilyen húzásai miatt nem minden-hova engedik őt be, mondván nem kompromittálják vele magukat. Ez buta, szűk látókörű álláspont, mivel, ha valaki nem ért egyet valaki mással, akkor a vita a legcélravezetőbb módszer igazának bizonyítására. A Móra kollektívában azonban nem buta emberek laknak, gondoltam, mert ők meghívták Lovas Istvánt. Hogy mégsem alakult ki vita, annak több oka is van.

Először is, a szervezők esélyt sem adtak arra, hogy érvek ütközessenek. Feleslegesen vesztegették az időt Lo-

vas István nehéz gyermekkora vonatkozó kérdésekkel. Maga a vendég is mondta mindjárt az elején, hogy az ő magánéletén kívül tud még érdekesebb dolgokról is beszélni, de a két kérdező (moderátornak kevesek voltak) kötötte az ebet a karóhoz, bizony csak azt nem kérdezték meg, hogy lát-szanak-e még a nyomok, amiket a kommunista gumibotok ejtettek szegény ember hátán. Lovas eleinte kényelmetlenül érezte magát, de úgy volt vele, ha már ezt várják tőle, hát felállítja saját maga szobrát. A közönség egy része szélesen mosolygott, voltak akik – mint a régi burleszkfilmekben – oldalba böködték a mellettük ülőket, hogy hallottad, azt mondta, a feleségére, hogy növény... (Ha már szóba került a közönség, nem állom meg, hogy le ne írjam: embert, kettős kereszttel a nyakában utoljára általános iskolás koromban láttam, de már akkor is kiröhögtem.)

Miután mindent megtudtunk Lovasról, jöhettek a kérdések. Először néhány tiszteletkőr következett a közönség nagyobb részét kitevő Lovas hívő részéről, amik olyan lényegtelen dolgokról szóltak, hogy arra már nem is emlékszem.

Szerintem a fordulópont ott következett el, amikor a közönség jót nevette azon, hogy emberünk valami új könyvön dolgozik, ami vicces, akár strandon, napozás közben olvasható formában kívánja feldolgozni a történelem népiértásait. Lovas ekkor rájött, hogy itt mit várnak tőle. Rájött, hogy szokásos szövegével nem megy semmire, azon itt senki nem fog meg-

döbenni. Márpedig célja szerintem valami ilyesmi lehetett. Elkezdte hát magánszámát. Olyanokat mondott, hogy szerinte Csurka István zavart elméjű alkoholista, hogy Bencsik Andrással, főnökével nem mindenben ért egyet, csak hát a Demokratánál jobb lapot nem ismer egyenlőre, meg hogy azt nagyon szereti, amit most csinál, de valószínűleg azt sem vetné meg, ha Amerikában, mondjuk Las Vegasban kocsmát üzemeltethetne. A slusszpoénja pedig az volt, amikor kijelentette a Bokros csomag szerinte jó döntés volt. Na itt nem bírta tovább cérnával az egyik vadmagyar, és csodálkozva megkérdezte, hogy hogyan beszélhet így a jelentős jobboldali közíró egy népnéző intézkedésről. Lovas válaszolt is meg nem is, azt mondta, hogy emberileg persze nem, gazdaságilag viszont oké volt a Bokros gyerek. Azon a poénján, hogy hálistennek a szocik lelkét terheli ez is, már csak kevesen nevettek. A vita tulajdonképpen itt halt meg végleg, hiszen a döbbenettől azok sem tudtak megszólalni, akik az írásai miatt nem szeretik Lovas Istvánt. Már csak egy említésre méltó megszólalás maradt: egy elkeseredett nemzeti érzelmű konzervatív fiatal számonkérte Lovas Istvánon az eszméhez való hűséget. A srác csak azt nem vette észre, hogy példaképén számonkértek már egyet, s mást egy másik másik rendszerben.

Valószínűleg Lovas is számonkért ezen az estén: a bátorságot, a kiállást, szemben a szolgállelkű hallgatással. Nem feleltünk meg.

Mi a közös és mi nem

TAMÁSKA MÁTÉ

Mi a közös Koppenhágában és Bukarestben? Jó, jó, főváros mind a kettő és...? Na, megmondom, mert úgymint kitálják: a sör, hát persze, mi más!

A HELYSZÍN

A Calei Viktoriei utcában lévő micitől (sült báránypörkölt) illatozó kerthelyiségében körülbelül 20 fajta sört kínálnak megvételre, felsorakoztatva Románia élesztett italait Nagybánától, Csíkszerezdán át, le a hajdani román fejedelemségig. Ám ezek a sörök csak a töredékét jelentik Románia legdinamikusabban fejlődő iparágának.

A FŐSZEREPLŐ

Ha egy vándor történetesen leutazna e kétmillióssal összevisszaságba, biztosan beérné e helyre nyugalmat és enyhülést keresve. Kiválasztaná a neki legszimpatikusabb márkát, hozzá micit rendelne. Leülne egy utcára néző asztal mellé és figyelné a keleti város tarka életét: utcai árusok, csempészek, jól szituált maffiózók, napraforgómagot köpködő cigányok. Az egészből már csak a műezin imára hívó éneke hiányzik.

AZ ÚJ SÖR

„Megszámláltattál és híjjával találtattál” (mármint a román sörkínálat). Szinte bizonyos, hogy nem Bánffy Miklós híres regénye járt a bukaresti Tuborg sörgyár versenyszellemű vezetőinek fejében, mikor a piac réseit betapasztani igyekezvén új licenszsör gyártásába fogtak. Nem titkolom tovább e lének nevét: „SKOL”

ELINDUL A CSELEKMÉNY

Így megismervén mind a helyszínt, mind a főhőst, mind annak sörét (mert már mindenki sejtheti, hogy a kiválasztott üvegben mi volt) lássuk a történet folyását. Szóval a meg nem nevezett, de könnyen fellelhető helyen (Bukarest fő utcájában ugyanis csak egyetlen kerthe-

lyiség van) Skol sört kortyolgarva hősünk lassan szemét lehunyja, repülschengeni határokon által. Így meghívólevél és vízum nélkül bizony hamar Koppenhágába tereli a lelket a szél, jobban mondva a sör. Már járja is a dán főváros szűk utcácskáit, rugdalja a földön szanaszét heverő „Skol” feliratú sörösdobozokat. Barátunk könnyen tájékozódik az idegen városban. Ennél mi sem egyszerűbb, hiszen az elhajított sörösdobozok sűrűsödésével egyenes arányban nő egy nagy áruházzal közelségének valószínűsége. Ez pedig, mint tudjuk, újabb sört jelentene, de...

A DURVA VALÓSÁG

A bukaresti közegészség éber őrei, a falkába verődött patkányfogó kóborkutyák gyanús személyt észleltek, akit sürgősen el kell kergetni a saját vadászterületüket jelentő sétaterről. A gyanús alak egy szerencsétlen cigánykölök, aki a kutyákkal konkurálva járta az asztalokat egy kis micieért. Főhősünk a kutyáknak ezt az durva erőszakos eljárását helytelennek tartotta, mert biztosra vette, hogy a kis pulya inkább pénzért fohászodik oly kitartóan, mintsem félig megrágott húsdarabokért. Mindenesetre nem érdemes a nagy kutyákba beleszökkenni, Bukarestben ők ugyanis élet s halál urai. De hamarosan friss élményekkel gazdagodik hősünk és elfelejti majd e csúf esetet.

A MÁSODIK SÖR

Az első sör olyan mint az első együtt-lét kedvesünkkel, kissé bizonytalan, gyönyöre az újdonság, a kaland és a vágy. A második már a biztonság, a megismert íz visszatérő kedvessége, csupa öröm és beteljesülés! Nem csoda, hogy barátunk a második sör egyszerű kézbevitelétől is megmámorosodva, a durva világ aljas csetepatéit hátrahagyva szalad vissza képzelete biztos kerítései mögé. Vidáman veszi észre, hogy körülötte minden megváltozott: békebeli pihenő polgárok, nemzeti jólét, Románia fejlődésének nyomai mindenfelé. Sőt eleinte alig derengve, de később egyre élesebben kezdi

kiszűrni a körülötte csapongó nagy zibongásból a nyugodt dán szavakat. Ebben megállapodva úgy dönt, helyet készít egy újabb sörnek vécézés által. Ha úri hely, hát a mellékhelyiség sem lehet akármilyen. Asztalától méltóságteljesen felemelkedik, majd nem kevésbé méltóságteljes, de sietős léptekkel megindul a „toilette” felé. A vécés néinek könnyedén, de még mindig rendkívül méltóságteljesen odadob egy tíz koronást. És akkor valami szörnyűséges történik.

A VÉCÉS NÉNI...

tisztességes, tanulatlan nagyvárosi tuskó. Szép blokklakásban lakik férjével, két lányával, azok férjeivel és gyermekeikkel. Mindezen példás szaporulat alig több mint 50 négyzetméteren, de két tévével. Elég az hozzá, hogy ez a száz kilós tenyésztehén az öt koronást 100 lejesnek (1,70 magyar forint) vélvén, mert az is volt, máris hősünk után iramodik, aki eközben mit sem sejtve, csendesen neki lát dolgoznak, magában egy dán népdalt dúdolva. Ám a vécés néni, mint kivont karddal hadonászik a kulccsal, fenyegetőzik, hogy te piszok, lenne képed, otthon alig van mit..., ennyi meg ennyi éhes száj, innen ki nem mész míg... Míg igen, míg nem hősünk fizet, sőt borralalót (vagy legalábbis tisztítószere valót, mert abban nagy a vécé hiánya) is ad.

HŐSÜNK ELKESEREDIK

Ó kegyetlen Kelet-Európa, emberi joga a szabad vécézésnek hol marad? Megkönnyebült test, elnehezedett lélek. Balag a vándor, immár nem is méltóságteljesen, és látja a balkáni koszt, a nemzeti nyomort. Három utcával odébb azonban egy új sörmérő reklámjára lesz figyelmes: „Bere Skol”. Ide betér...

Mi a közös Bukarestben és Koppenhágában: (csak) a sör. Bár az igazság kedvéért tegyük hozzá: Koppenhágában a kedves vendégnek valóban nem kell felárat fizetni a mellékhelyiség használatáért, ám ugyanannak a sörnek az elfogyasztásáért ötször, hatszor annyit kellene fizetni. Ez meg egy különbség.

FELPÖRGETVE

SZOKOLI MÓNIKA

Mosonmagyaróvár harminchatezres kisváros a szlovák és az osztrák határszélén. Lakosai főként az átutazó, bevásárló turistákból és a termálfürdő vendégeiből élnek. Virágzik az idegenforgalom, a vendéglátás, a kereskedelem, a szolgáltatóipar. Dinamikusan fejlődő, gazdag és a lakosság összetételét tekintve fiatal város. A munkanélküliség országos szinten alacsony, a bérek magasak, az élet-színvonal az Ausztriában dolgozóknak köszönhetően emelkedik.

Egy 1997-es felmérés szerint Mosonmagyaróváron a drogot kipróbáló húsz év alatti fiatalok aránya 33 %-os, ami országos viszonylatban amúgy 28 %. Az embercsempészség a legújabb kimutatások szerint 1998 és 1999 között a négyszeresére emelkedett. Ezekből az adatokból és a saját környezetemben tapasztaltakból indultam ki 1999-ben, amikor a mosonmagyaróvári fiatalok szórakozási szokásaival, életmódjával kezdtem foglalkozni.

A munkám első felében magukat a fiatalokat, a statisztikák szerint legérintettebb középiskola igazgatóját és egy pszichiátert kérdeztem meg. Igyekeztem reprezentálni a fiatalságot, minden megszólaló a húsz év alatti korosztályból való, és más-más rétegből került ki. Az interjúk külön-külön készültek, nem csoportokban, és minden fiatal kérte a névtelenséget a szülei miatt.

Munkám második felében magukat a szórakozóhely-tulajdonosokat kérdeztem meg. Itt arra ügyeltem, hogy a városi és a vidéki diszkók üzemeltetői is megszólaljanak, ugyanis a fiatalok nagy számban járnak a falvakba szórakozni.

AZ ÁLOM ÉS VALÓSÁG MEZSGYÉJÉN ÉLŐ GENERÁCIÓK

Interjúalanyaim – kivétel nélkül – maguktól hozták szóba a drogot. Arra a kérdésemre, mi kell a fiataloknak, hogy engedjék magukat, jött a válasz: alkohol és drog. Ez indított abba az irányba, hogy utánanézzek, milyen gyökerei is vannak a kábítószernek és egyéb révületkeltő

szereknek az emberiség kultúrájában. Azt is kutattam, hogy milyen kapcsolat van a jelenleg divatos diszkózene és a drog között. Erre később visszatérek, előbb azonban bemutatom az első munkám interjúalanyait. Ákos gyakorló Dj., mellette a helyi gimnázium tanulója; Tamás ugyanitt érettségizett, jelenleg egyetemista; Marci és Zsolt pedig abban a szakmunkásképzőben végeztek, melynek igazgatóját is megszólaltattam. A városban nincs drogambulancia, a családsegítő munkatársai foglalkoznak a hatóság kezei közé került kiskorú drogfüggőkkel és a drogmegelőzéssel. Itt dolgozik az a pszichiáter, aki rendszeresen látogatja a helyi szórakozóhelyeket – őt is megkerestem. Azért kell kiemelni, hogy Ákos gyakorló Dj, mert a jelenleg divatos zenét (house, techno, trance, dance, stb.) nem zenekarok, hanem Dj-k állítják elő gépeken.

A ZENÉRŐL

Ákos: *Te azt szűröd le, hogy megy a lényeges ritmus és alatta egy monoton ütem megy. Számomra pedig érzéseket jelent, meg ilyesmi.*

Tamás: *Ennek az a lényege, hogy hangosan szóljon és dübörögjön. Ezért találták ki. Szoktam ez alá tanulni is, például matek példákat oldok, mert ez felpörget, meg semmi mást nem hallok. Ha gondjaim vannak és elborul az agyam, akkor elfekszem és felteszem a fülemre a fülhallgatót teljes hangerőn, és úgy érzem, elzsibbad az agyam.*

Marci: *Nálam gondolatokat ébreszt ez a zene.*

Zsolt: *Elgondolkodtató. Néha elnyújtózom és megpróbálom megfejteni, miről is szólhat.*

Pszichológus: A fiataljaim mondják, hogy nem érdekes a zene, a lényeg – úgy lüktet, mint az én szívem.

Itt kell megjegyeznem, hogy a zenék-nél az ütemet (BPM - Beat Per Minute) úgy alakítják ki, hogy megfeleljen a szív ritmusának.

A DROGRÓL

Először arról érdeklődtem, hány évesen voltak először diszkóban.

Ákos: *14-15 évesen.*

A többiektől is hasonló választ kaptam.

A diszkó este tízkor kezdődik és hajnalig tart. Ahhoz, hogy ezt egy fiatal szervezet kibírja, szüksége van valamire. Erre az életmódra egy 14 éves, sok esetben fiatalabb szervezet nem alkalmas. A társaitól látja, hogy ettől a szertől jól érzik magukat, ő is ilyen gyorsan jól akarja magát érezni. Ezek a készítmények (amfetamin-származékok) kikapcsolják a szervezet védekező mechanizmusát, vagyis a fájdalom-, éhség- és fáradtságérzetet.

A következő kérdésem: kipróbálták-e már valamelyik készítményt?

Ákos: *Persze. Nem vagyok drogos, mondjuk, alkalmi drogos vagyok. Nem vagyok rá büszke, na. Amfetamin, speed, tableta, végül is ilyen parti-drogok. Ha teljesen tisztán bemész egy buliba, nem úgy dolgozol fel a zenét, mint egy drogos.*

Marci: *Igen. Nagyon durva dolgokkal kezdtem, és most már nagyon finom dolgokkal folytatom. LSD, meg hasonló szintű kemény drogok voltak azok, amiket először kipróbáltam. Most már egyszerű füves vagyok.*

Zsolt: *Igen. Kíváncsiságból. Hogy milyen volt? Hát, nem tudom. Érdekes volt. Emlékezni emlékszem, csak érdekes volt. Az a jó, ha az ember nemcsak táncol a zenére, hanem benne is van a zenében. Tehát ő a basszus, ő a cintányér, ő minden. És ezt megtaláltam.*

Tamás: *Én nem szeretem, hogy aki rajong ezért a zenéért, úgy állítja be, hogy ezt csak belőve lehet hallgatni. Aki próbálta, azt mondja: hülye vagy, nem tudod, mit hagysz ki. Én így is, úgy is megőrülök ezért a zenéért, nem kell ehhez bélyegeket nyalogatnom.*

Amikor a zene és a drog összefüggéséről faggattam őket, mind megjegyezték: a diszkóba járok 70-80 %-a él valamilyen készítménnyel. A fiatalok a techno betörésével hozták kapcsolatba, a pszichiáter és az igazgató az albánok és a diszkómizéria elterjedését vélte felfedezni benne. 1995 táján jelentek meg az al-

bánok a városban. A diszkótulajdonosok és a rendőrök elmondták, hogy ők hozták be a drogot nagy mennyiségben, és ők terjesztették el az embercsempészést is. Mióta eltűntek – körülbelül egy éve –, a város csendesebb, a diszkók kettő kivételével bezártak. A tulajdonosok véleménye szerint a drogosok titkos házibulikon gyűlnek össze, a többiek pedig még annak idején kiszoktak vidékre. Őket nem lehet visszacsábítani. Véleményem szerint ebben az is közrejátszik, hogy a fiatalok körében a mobiltelefon után az utóbbi időben az autó a legfontosabb státuszszimbólum. Saját bevallásuk szerint elautóznak 100-150 kilométert egy este, de a városi diszkókba csak végső esetben mennek, előbb végigjárják a vidékieket. Ahol a tömeg van, oda mennek.

Ennek a zenének, a fiatalok elmondása szerint, van egy olyan hatása, hogy transzba esnek. Ami miatt ez megtörténhet velük: a diszkó-drogok, azaz az amfetamin-készítmények nálunk meg vannak spékelve LSD-vel. Az LSD-nek pedig köztudott a vízióeltelő hatása. S hogy miért van erre a felporgetésre és vízióeltésre szüksége a fiataloknak? A valós élet, amit élnek, számukra nem az, amit ők elképzelték maguknak. A vágyaik, az álmaik viszont gyerekkorban nem vetítődnek kifelé sem óvodában, sem otthon. A mese és a valóság, ennek nagyon fontos gyerekkori élménynek kéne lennie. Ezt nem biztos, hogy megkapták, mert volt tévé, videó, számítógép. Így a mesét és a valóságot összekeverik. A felnőtség küszöbén pedig nem tudnak rendet rakni a mese-valóság világában, és inkább a mese felé hajlanak, ami számukra már nem mese, hanem transzbaesés.

GYÖKEREK

Ha a különböző népi kultúrákban megnézzük ennek a monoton ritmusnak, a fényeknek, növényi kivonatoknak stb. a gyökerét, a sámánizmushoz és a törzsi kultúrákhoz jutunk. A sámán kitáncolta a problémát a révületben, a táncával mondta el, mi a beteg baja, milyen rossz szellemek szállták meg és persze próbálta megfejteti a jövőt. Ha ma elmegyünk egy diszkóba, mit tapasztalunk? Monoton, lüktető ritmus, villódzó fények, füst, nagy tér, és zenére vonagló emberek. Mindenki másképp, mégis egyformán mozog. Összeköti őket, hogy mindannyian a zene ütemére lüktetnek, de sajátságosan, mintha ők is beszélnének. A körül-

mények azt segítik elő, hogy a táncos csak magát érezze.

A mai fiataloknak rendezetlen a világgépük, nem tudják például, hogy mi a felnőtség. Nincs példaképük, nem ismerik Winnetout, az indiántörténeteket. Ők azt tudják: van Batman meg Superman, akik szuperemberek. A drog, a zene, a fény ezt az érzetet adja nekik vissza. Ők azonnal akarnak gyorsan, jól élni.

„A sámánokat az extázisba jutás mesztéreneik tarthatjuk. Az önkívületi állapot eléréséhez a dob monoton, ütemes hangját, a csörgők, a tánc pergő ritmusát, sámánénekeket egyaránt segítségül hívták. Növényi kivonatait, füstjeit is használták a tudatuk kitágításához, a transzállapotba kerüléshez, de a kábítószeresekre jellemző kontrollvesztés, függő állapot számukra ismeretlen maradt...”¹¹

Mosonmagyaróváron két éve zárattak be egy after-partykat üzemeltető helyet, talán ezeknek a gyökere is felfedezhető a múltban.

„A gyógyító szertartások ideje egyes társadalmakban, civilizációkban akár hét-nyolc éjszakán át is tartott. A gyógyító célzatú lélekutazások célja tehát a betegség szellemének, a nem megfelelő erőnek az elűzése, az elvesztett lélek visszaszerzése volt.”¹²

„Révület, hallucinációk, a tudat kitágulása. Sajátos hatás, még nem ismerjük pontosan. Valószínű, hogy az ingerek újszerű felfogása, a különös képek, fényhatások, történetek vizionálása nagyon kellemes az ember számára, és utána általában hamar megjelenik a vágy az ismételt útrakelésre.”¹³

KÜLSŐSÉGEK

Interjúalanyaimat arról is faggattam, mennyire fontos a megjelenés, a divatos öltözet, milyenek a kapcsolatteremtési lehetőségek. Mivel a „szerencse” folytán mind fiúk voltak, a lányokról is kérdeztem őket. Kivétel nélkül azt mondták elsőként, hogy az ember nem ismerkedni megy ilyen helyre. A tulajdonosok is hasonló tapasztalataikról számoltak be. Szerintük aki ismerkedni megy, annak drasztikusak a módszerei. Néhány a legjellemzőbb vélemények közül, főként a lányokról:

Ákos: *Maximálisan meg lehet különböztetni az embereket. Van igényes márká, meg populáris. Lányok – fekete*

strechnadrág meg magas talpú cipő. Fiúk – Replay.

Tamás: *Olyanok, mintha most léptek volna ki a divatlapból. Látszik a lányokon, hogy éjjel-nappal ki vannak festve. Ha kicsit melegebb van, már mindent kimutatnak. Jól néznek ki ezek a lányok, de másra nem igazán használhatók. Én azért megyek diszkóba, hogy táncoljak. Ilyen helyre, tisztelet a kivételnek, olyan lányok járnak, akiknek fantasztikus a teste, de ha megszólalna, lehet, én futnék el. Van kivétel, de a többség ilyen.*

A BÁRPULT MÁSIK OLDALÁRÓL

Érdekes volt számomra, hogy a szórazókóhely-tulajdonosokkal készült interjúim alátámasztották mindazt, amit a fiatalok elmondtak. Megerősítették, hogy a falusi diszkók kerültek előtérbe, s a városiak haldokolnak. Azóta, megjegyzem, már mind bezártak, csupán egy hónap leforgása alatt! A tulajdonosok szerint Mosonmagyaróvár halott város. Okokként – kivétel nélkül – a drogot, az albánokat és a cigányokat nevezték meg. A legsikeresebb vidéki diszkót is felkerestem. Megdöbbenett, előző interjúalanyaimhoz képest mennyivel fiatalabbak ezek a tulajdonosok. Hozzájuk is hasonló kérdéseket intéztem, mint a fiatalokhoz. Az első megszólaló másfél hónapja üzemeltet a városban diszkót (ami azóta bezárt), de nem ez az egyetlen vállalkozása, országszerte, sőt külföldön is működtet sikeresebbnél sikeresebb bárókat, szórazókóhelyeket. Itt, úgy tűnik, ő is csődöt mondott.

„Ebben a városban például nem jellemző a jólöltözöttség. Mondjuk Budapesten, ha egy fiatal elmegy szórazókóba, akkor ahhoz az alkalomhoz illően felöltözik. Itt már nem adják meg a módját. Nem tulajdonít jelentőséget annak, hogy ő most eljön a diszkóba. Éppen ezért nem is szórazókóznak az emberek, hanem kell nekik valamilyen segédanyag ahhoz, hogy jól érezzék magukat, mert már semmiféle plusz dolgot nem jelent nekik.”

„Olyan érdekességek szűrnak, hogy ahhoz képest, hogy határszél, az emberek nem iskolázottak. Szerintem borzasztó nagy százalék az is, hogy a lányok abbahagyják az iskolát 14 és 16 éves koruk között terhesség miatt. Sok lány azért nem jár

Folytatás az előző oldalról...

itt szórakozni, mert valamilyen szegényfolt van az életében: vagy többször szakított meg terhességet, vagy táncolt már valamelyik éjszakai bárban. Híruk van. Egyébként most olvastam egy statisztikát, hogy a lányok itt veszítik el leghamarabb a szüzességüket, a legfiatalabbak Mosonmagyaróvár és Győr környékén. Ebben a rangsorban Vas megye következik szorosan, így nem tudok másra gondolni, mint a nyugati határszélre.”

Általános volt a megkérdezett tulajdonosok között a drog egyértelmű elutasítása, mondván, ez számukra csak akkor lenne üzlet, ha ők árusítanák. Ezt azonban nem teszik, mivel túl nagy már a szigor. A szülők hibájának látják, hogy 14 éves gyerekek már diszkóba mehetnek. Felelősség terheli még a rendőrséget is. Szerintük nem szentelnek elég munkát a felvilágosításra és a megelőzésre.

Állításuk szerint a drog nekik azért sem lehet üzlet, mert ásványvíz-fogyasztásból nem lehet megélni. Egyébként meg nem akarnak börtönbe kerülni.

„Nézd, ahányan mi ebből a helyből élünk, meg az alkalmazottak, a drog csak akkor érné meg, ha mi is terjesztenénk. Ahonnan mi jöttünk, ott nem divat a börtön. Gondolom, hogy sok pénz van benne, de ki tudja, mennyi időm maradna elkölteni. Azt mi sem tudjuk megakadályozni, hogy kimenjen a kocsiba és beve-

gye a tablettáit, de bent a diszkóban ilyen nincs.” (az egyik vidéki tulajdonos)

Többen is megerősítették, hogy a fiataloknak nincs szükségük igényes szórakozóhelyre. Valamennyien próbálkoztak vele, de nem érte meg. Keserűen meséltek egy-egy színvonalasabbnak tervezett rendezvényről. Azt mondták, ehhez gyomor kell, és egy idő után az ember ráébred, elég csak ennyit nyújtani. Úgy érzem, mintha elég lenne egy betonbunker fényekkel és füsttel, csak dübörögjön a zene, és falhoz vagy földhöz lehessen vágni a sörösüvegeket.

Az egyik tulajdonos elmesélte, hogy felújította a sörözőjét, mert már annyira jól ment, gondolta, visszafogart valamit. Az ötlet nem jött be, a vendégek többé felé sem néztek, mert nem köphettek a padlóra, nem nyomhatták el a csikket a földön, stb. Azt mondják, ahhoz képest, hogy nyugati határszél, nem lehet fogyasztási kultúráról beszélni.

A külsőségekről a legtalálhatóbb véleményt a fiatalabb korosztályhoz tartozó tulajdonosok fogalmazták meg:

„A lányok kihívóbban öltözködnek, előtérbe helyezik a dekoltázsukat. Ma már elég egy melltartó és egy átlátszó felsőrész. Ma már nincsenek gátlások. Aki az ösztöneire hallgat, az megbolondulhat bele. Ja, aztán, hogy beszélgetni lehet-e vele, az egy másik dolog. Szép látvány, gyönyörűek. Ennyi.”

A tulajdonosok elmondása szerint a fiatalok éjjel után jelennek meg. Általában

egyedül táncolnak, párokat csak a nosztalgia-bulikon lehet látni, de ez nem tözsközönség.

VÉGKIFEJLET

Ez a rövid leírás kétévi munkám dióhéjban, többórás interjúk kivonata. Kis betekintés egy nyugati határmenti kisváros életébe. Érdekes módon senkit nem zavar a hivatalos helyeken, hogy a fiatalok egyre kevésbé iskoláztak, egyre többen nyúlnak alkoholhoz vagy droghoz. Igaz, jobbnál jobb autókban száguldoznak frissen vásárolt jogosítványaikkal, lakást vesznek, házat építenek, tizenhat évesen szülnék. Mindenki Ausztriába áhítozik, amint lehet, odamennek dolgozni, akár tűző napra uborkát szedni vagy takarítani. Megéri, hisz utána elújsághatják itthon, hogy Bécsben vásároltak. Mosonmagyaróváron magyar feliratot alig látni. Lépten-nyomon fogorvosba, fodrászba, kozmetikusba botlik az ember, esetleg étterembe. Minden az osztrák bevásárló-turizmusra épül, az óváriak meg kijárnak földet túrni, görnyedni a napon.

¹ HORVÁTHNÉ SCHMIDT ILONA: **Sámántechnika vagy önfejlesztő-gyógyító módszer?**

² U.O.

³ BUDA BÉLA: **Szenvedélyeink**

Cián a Tiszában

Az erdélyi helyzet

NAGY GÁBOR DÁNIEL

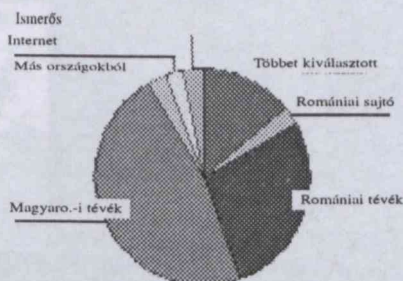
A KÉRDŐÍV

Mindenki által ismert a ciánszennyeződés, ami a Szamos és a Tisza folyók élővilágának kb. 80%-át kipusztította. A szennyeződés Romániából, az Aurul cég zazari derítőjéből indult ki. A cég ciánvegyületekkel mosta át a korábban itt működő aranybánya által kitermelt földet. A módszer igen eredményes, azonban van egy hátulütője: a ciánvegyületek visszamaradnak a folyamat után. A ciánt tartalmazó vizet egy ülepítőbe vezetik, s ott egy anyaggal semlegesítik. Ebben az esetben azonban a semlegesítés elmaradt, ugyanakkor Romániában is rendkívül vizes év volt az idei. Az ülepítő vízszintje meghaladta a biztonsági töltés magasságát, majd a gát át is szakadt. Így került a cián a Lápos patakba, onnan a Szamos, majd a Tisza folyókba. S inentől tisztában vagyunk az eseményekkel, hiszen a magyar és nemzetközi média tájékoztatott bennünket. Mégis felmerült bennem a kérdés, hogy a szintén érintett erdélyi magyarok vajon mit tudnak a dologról. Mindannyian hallottuk a román illetékesek és az ausztrál vállalat néha bizony igen cinikus és vádló kijelentéseit. Az érdekelt, hogy ilyen körülmények között kellően objektív tájékoztatást kaptak-e az ott élők.

Úgy döntöttem, hogy szociológiai módszerekkel fogom vizsgálni a dolgot. A kutatást Kolozsváron, az ott tanuló magyar egyetemisták egy véletlenszerű mintáján végeztem. A kutatás módszere egyrészt a kérdőív, másrészt a mélyinterjú volt. A kérdőíves vizsgálat keretében 36 főt, az interjú keretében három főt kérdeztem meg a szennyeződésről. Mindezek mellett átvizsgáltam az Erdélyben az adott időszakban megjelent román és magyar nyelvű sajtó egy részét. Az alábbiakban közlöm a kapott eredményeket.

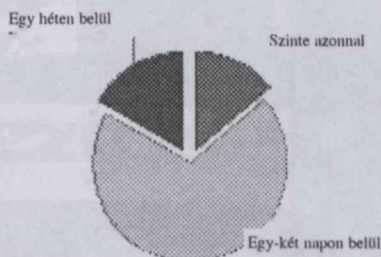
A kérdőív 14 kérdéssel próbálja megismerni a megkérdezettek véleményét. Az első kérdés az, hogy hallott-e a szennyezésről. Erre minden megkérdezett igennel válaszolt. A második kérdés azt puhatolja, hogy a megkérdezettek honnan hallottak először az esetről. A válaszolók legtöbbször

Honnan hallott először a szennyeződésről?

(47,2%-a) a magyarországi televíziókból értesült először az esetről, és csak 27,8% szerezte információit a román televíziók műsorából, 5 ember több eshetőséget is bekarikázott, a többi lehetőséget (Internetről, nemzetközi televíziókból, ismerőstől) 1-1 ember választotta. Az Erdélyben is fogható magyar televíziók, a Duna Tv és az M2 jól láthatóan fontos szerepet kap az ott élők informálásában. A határ melletti településeken a földi adók műsora is fogható, ennek fontosságát sem szabad lebecsülni. A román tájékoztatás színvonala az ügyben erősen megkérdőjelezhető volt, de erre később még visszatérek. Jelen esetben

Mikor hallott a szennyeződésről (a bekövetkeztetéstől számítva)

fontos szempont még az időtényező, azaz hogy ki milyen gyorsan értesült az esetről: szinte azonnal 13,9%, egy-két napon belül 69,4%, egy héten belül 16,7%.

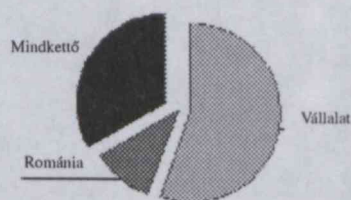
Ezután a kérdezettek osztályozták (1-től 5-ig, iskolai rendszerben) a tájékoztatás gyorsaságát és minőségét, mindkét ország médiumainak vonatkozásában. A román médiáról összességében elmondható, hogy a megkérdezettek nem voltak megelégedve vele. A tájékoztatás gyorsaságára a megkérdezettek osztályzatainak átlaga 2,7, a minőségére 2,3. A magyar médiáról a vélekedés valamivel jobb, a gyorsaságra 4,2-es az átlag, a minőségre azonban csak 3,9.

Minden megkérdezett tisztában volt azzal, hogy a szennyezés Magyarországon is komoly problémákat okozott, és összefüggésbe hozható a hazai halpusztulással. A kár felbecsülésében 25% vélekedik úgy, hogy az élővilág teljesen kipusztult, az optimistább 75% véleménye szerint a kár az élővilágban komolyabb mértékű. Ezzel el is érteztünk az egyik legfontosabb kérdéshez, a felelősséghez.

A többség (55,6%) a vállalatot (Aurul) tartja felelősnek, Románia és a vállalat közös felelősségét 33,3% állapítja meg, és kizárólag Romániát csupán 11,1% tartja felelősnek. Minden megkérdezett szükségesnek tartja a kártérítés fizetését a kárvallottaknak, a vélemények csupán a kártérítés mértékében tértek el. Három lehetőséget

Folytatás a 18. oldalon...

Ön szerint ki a felelős a szennyezésért?

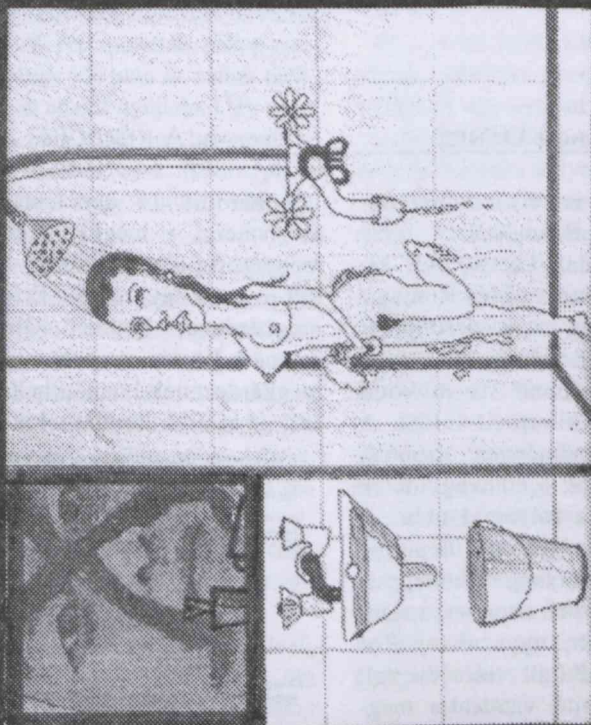

XX. század

POP **EYE!** 2000
by djinn

XX. század

XX. század

ZUHANYKABIN

Az egészségügyi határértéket meghaladó ólomkoncentrációt mértek a Tisza magyarországi szakaszán, 70 kilométer hosszú szennyezett szakaszon, amely Tokajt, Budapestet és a környező településeket érinti. A szennyező anyagok a táplálékláncba kerülhetnek, ami egészségügyi problémákat okozhat. A nemzetközi szervezetek is figyelmeztetnek a környezeti szennyezés veszélyeire.

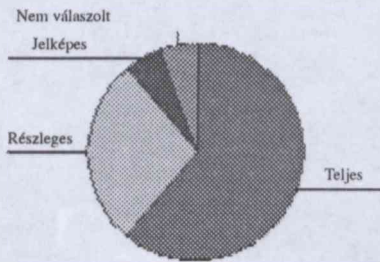
PERSZE,
TÉGED EZ
SEM ÉRDEKEL...

...Folytatás az 15. oldalról

Ön szerint milyen mértékű legyen a kártérítés?

kínált fel a kérdőív: teljes, részleges, jelképes. A legtöbben a teljes választották (61,1%), a részleges kártérítést a megkérdezettek 27,8%-a tartja lehetségesnek, a jelképes kártérítést 5,6% javasolja, és ugyancsak 5,6%-a a kérdetteknek megtagadta a választ.

A lekérdezés ideje 2000. március 20. - április 10. Ez idő alatt ismételtén bekövetkezett egy szennyezés: Románia területéről nehézfém került a Tiszába. A kérdőív egyik kérdése az erre vonatkozó ismereteket firtatta. A megkérdezettek 80,6%-a ekkor már hallott a szennyezésről, a fennmaradó 19,4% azonban nem.

Az utolsó két kérdés az attitűdöket próbálta feltérképezni, amelyek a szennyezés híre után maradtak az egyetemistákban. A „Megfelelőnek tartja-e a román hatóságok környezetvédelmi intézkedéseit?” kérdésemre a megkérdezettek 91,7%-a nemmel felelt. Az utolsó kérdés pedig azt kutatta, hogy lehetségesnek tartják-e egy újabb környezetszennyezés bekövetkezését Romániában. 94,4% egyértelmű igennel válaszolt.

Ha szárazak is az adatok, meglehetősen beszédeselek. Többek között az is kiderül belőlük, hogy a megkérdezettek tisztában voltak az eset jelentőségével. Az Erdélyben élő magyar egyetemistákat érdekli az anyaország sorsa, míg fordított esetben ez sokszor nem jellemző.

ÉRTÉKELÉS

A beszélgetésekben mélyebben szerettem volna feltárni a megkérdezettek véleményét és információit az esettel kapcsolatban. Erről csak a benyomásaimat tudom most leírni. Minden kérdezett hallott már a szennyezésről, és mindenkinek volt véleménye róla. Egybehangzóan elítélte mindenki, és ösz-

szességében elmondható, hogy az egyetemisták igen jól informáltak az ügyben. Ahogy elmondták, fontos szerepet kap az informálásukban a magyar nyelvű napi sajtó, ami Erdélyben jelenik meg. Ezek közül hármat említettek: a Krónikát, a Romániai Magyar Szót, és a csak Kolozsváron és környékén megjelenő Szabadságot. Az első hír a Krónikában (2000. február 2. – A környezeti katasztrófa szélén) jelent meg, ebben a károkrol és a szennyeződés Magyarországra kerüléséről még nem tudósítanak. A következő cikk (2000. február 3. – Mérgező folyók Észak-Erdélyben) már a valós tényállásról számol be, és már érezhető benne a román illetékesek eltussoló magatartása. A másik két lap 2000. február 3-i számában számol be az esetről. Az egyetemisták többsége a Duna TV-ből értesült az esetről, de kiegészítő információit a magyar nyelvű sajtóból, és az egyre nagyobb szerepet kapó Internetről szerezte. A román nyelvű sajtó egy része tüntetőleg hallgatott az esetről. A kisebbség korrekten közölte az eseményeket, az esetről írók többsége azonban bagatelizálni próbálta a károkat, a szennyeződés mértékét. Egy bukaresti gazdasági lap, a Capital egyenesen azt állította, hogy a magyarok és a bolgárok engedték a folyóba saját ciánvegyületeiket, az EU-pénzek megszerzéséért. Sok román lap csupán azután kezdett el foglalkozni az esettel, hogy a szennyeződés Jugoszláviába ért, szinte minden lap írt arról, hogy a cián a Dunába ért. A hozzáállás ekkor sem sokban változott, elsősorban a román és ausztrál illetékesek nyilatko-

zatait közölték, a valós helyzetről biztos információt nem lehet belőlük megtudni. A nacionalista lapok haragja ebben az esetben nem Magyarország, hanem Ausztrália ellen irányul, a szélsőségesen nacionalista Romania Mare „ökokolonizációról” beszél, a román arany elrablásáról. Az Adevarul című lapban a szennyeződésről először február 14-én esik szó. Az Evenimentul Zilei című lap nem is a szennyeződésről, hanem a budapesti román nagykövetség ablakán bedobott halkonzervekről ír először. Jól látható tehát, hogy aki a román sajtóból kívánta megszerezni értesüléseit, annak igencsak meg kellett válogatnia, hogy mit higgyen el, és mit ne. A romániai televíziókról nem tudtam hiteles információt szerezni, mivel a megkérdezettek alig nézik ezeket.

BEFEJEZÉS

A Tisza Szeged része. A szegediek és az itt tanuló egyetemisták egyaránt kedvelik a szőke folyót, amelynek szerepe kiemelkedő a város életében, hanglejtésében. A szennyeződés pont ezt vette el tőlünk. A Romániában ketyegő időzített környezetvédelmi bombák közül csupán az egyik robbant fel. Ez hatalmas anyagi és felbecsülhetetlen érzelmi kárt okozott. Tanulságul szolgálhatnak Ülő Bika indián törzsfőnök szavai: „Amikor levadásszátok az utolsó bölényt, kivágjátok az utolsó fát, és az utolsó folyót is megmérgezitek, rá fogtok jönni, hogy a dollár nem ehető”.

A HAZATÉRÉS REGÉNYE II.

Biblikus és keresztény motívumok a Budában

Ígéretünkhöz híven közöljük a Buda-tanulmány szerkesztett változatának második részét. Egyúttal köszönetet mondunk Hernádi Máriának, amiért a Bölcső rendelkezésére bocsátotta munkáját.

HERNÁDI MÁRIA

Szántó Gábor András nemrég megjelent tanulmánya¹ a keresztény hagyományvilág és szimbólumrendszer jelenlétét kutatta Ottlik Géza Iskola a határon című regényében. Érdekesnek láttam megvizsgálni, hogy az általa figyelemmel kísért csillag², hegy³, víz⁴ és hajó⁵ szimbólumok hogyan léteznek tovább, illetve milyen új szimbólumok formájában folytatódhatnak a Buda című regényben.

A csillag-szimbólum változatlan jelentéstartalommal él tovább a Budában. Medve Lexivel való vitája során (175-176. o.) kijelenti, vagy inkább kikiabálja, hogy „le van szarva” a „hymusz”, a „haza”, az „emberiség”, és még maga a „Jóisten” is. Lexi azonban egy kérdéssel megfogja: „Jézus is?” Medve egy darabig nem válaszol, majd az egészet megmagyarázza: „Nézd, a leszarás csak jelképes, képletes dolog: meg lehet csinálni egy másik, hasonlóan elvont fogalommal, mint Haza, Isten, Emberiség: de nem lehet olyan többdimenziósan benned létező valósággal, mint anyád, a dajkád, a názáreti Jézus vagy a csillagos ég fölötted.” (176. o.)

A csillagok a felülről jövő fény szimbólumai⁶, ezért szinonimái Jézusnak⁷: jelképesen ugyanarra az isteni valóságra utalnak a csillagok, mint aki Jézusban megtestesült. A felsorolásba (anya, dajka, názáreti Jézus) látszólag nem illik bele a csillagos ég, mivelhogy – a másik három valóságosan élő személlyel szemben – ez nem él. A csillagok szimbolikájából viszont ennek éppen az ellenkezője derül ki. Dániel könyvében a csillagok az

örök életre jutott igazakat jelképezik (Dán 12,3), a zsidó kozmológia szerint pedig minden csillagot egy angyal őriz.⁸ A csillagokat nyitott ablakoknak, szemeknek is szokták tekinteni⁹, azaz egy másik világból érkező fény¹⁰ darabkáinak. Hogy a csillagok mennyire élő és személyes valóságot jelentenek az ember számára, arra számos példát lehetne találni a világirodalomban is: elég csak Saint-Exupéry Kis Hercegének nevető csengettyű-csillagaira gondolnunk.¹¹

A „többdimenziósan” bennünk létező valóságok között tehát különleges személyességével a csillagos ég is jelen van, mint a transzcendens valóság jelképe és hírnöke.

A hegy az Iskola a határon-ban afféle Nagy Szent Teréz-i „belső várkastély”, ahová „mindig vissza lehet vonulni”¹², amely „végső menedék”¹³ az embertelen környezetnek való kiszolgáltatottságban – tehát „az Istennel való kapcsolatteremtés színtere”¹⁴, ahogy a Szentírásban is. A Budában ennek a motívumnak a továbbélése Monostor. Az elkeresztelt település (eredetileg Gödöllő) nevében utal az elvonultság, a szerzetesi lét kontemplatív életformájára, amelyet az író itt élt – az 50-es, 60-as évek felfordult, idegenné vált Magyarországon. (A „monostorokat” egyébként, hacsak lehetett hegyre, magaslatra építették a bencés szerzetesek.)

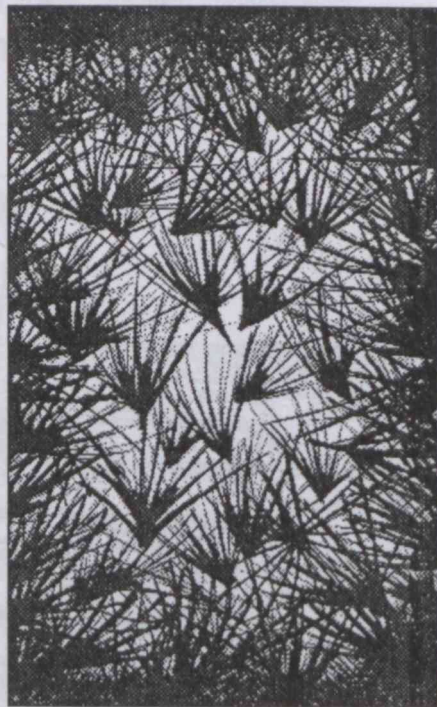
A víz az Iskola a határon című regényben mint „Isten közege”¹⁵ jelenik meg. A Budában ez az Isten-közeg a levegő. Budát, a várost „levegős labirintusnak” nevezi az író, amely éppen ettől a levegőségtől válik „lakhatóvá.” (87. o.) Maga az élet is levegős labirintus volt Bébé számára, mielőtt elkerült Kőszegre. (75. o.) Visszakerülve Budára „a túlélés csodájával akkor visszanyert levegőt, tisztaságot”, „az ősrégi, pontatlan érzést” tapasztalja meg újra: a „létezés tiszta levegőjét” (75. o.), a „teljes levegőget” kapja vissza ismét. (78. o.)

Ez a levegő az élet közege, az ember számára az egyetlenegy közeg, amiben huzamosabb ideig létezni lehet. A Te-

remtés könyvében (Ter 1,2) Isten Lelkének, az Éltestő Léleknek a szimbóluma¹⁶. Bébé levegős labirintusa a biztonság, a szabadság és a teljesség birodalma, s az az érzés, amelyben mindegyre ráismer, „ősrégi, pontatlan érzés” – a létezését megalapozó pozitív tapasztalat az életről, a lét teljességéről – Istenről.

A hajó „a hívők közösségét és az ebben megtestesülő Istent jelképezi”¹⁷, s mint ilyen, az Iskola a határon záró jelenetében a vándorlás szimbólumaként jelenik meg. A Buda központi szimbóluma ennek folytatásaként a város – mint a vándorlás végcélja. A város „anyaszimbólum”: védelmez, táplál és befogad.¹⁸ Bébé számára – a szöveg szerint – Buda gyakran egyet jelentett a benne élő fontos emberekkel, különösképpen a nőekkel (anya, feleség): „Anyám megvolt, most a Molnár utcában [...]. Senkim nem volt, csak ő [...]. Márta is megvolt Budán. Senkim nem volt, csak ők ketten. Megvoltak, állt Buda még.” (310. o.)

Másrészt a város a „világ középpontját”¹⁹ és a menny kapuját²⁰ jelképezi. A

keresztény hagyományban ennek a gondolatkörnek a csúcsa a mennyei Jeruzsálem, a tökéletes város (Jel 21), amelyben maga Isten lakik együtt az emberekkel. A mennyei Jeruzsálem előképe Izrael „földi” Jeruzsáleme, amelynek újjáépítéskor a hozzáfűzött apokaliptikus remények is időről-időre megújulnak. Izajás próféta így jövendöl a Városról: „Szabadulásnak fogod hívni a falaidat, a kapuidat meg dicsőségnek.” (Iz 60,18) A szabadulás motívuma párhuzamos a Budára való kiszabadulás gondolatával a regényben, illetve a levegős labirintus (v.ö. a szabadság birodalma) képével. „Téged meg keresett városnak neveznek, nem elhagyottnak.” (Iz 62,12) – mondja egy másik helyen a próféta. Ez a kép a regény alaptematikáját, Buda keresését idézi fel.

A városalapítás és városépítés a világ teremtésének jelképes megismétlését jelenti²¹ – ahogy Bébé is saját világát, saját életét teremti újjá Buda keresésével, építésével. Jeruzsálem újjáépítéséről, újra lakhatóvá tételéről és az Istennel kötött szövetség megújításáról számol be Nehemiás próféta is: a bibliai könyv témája egy az egyben városépítés. A szöveg középpontjában egy engesztelő istentisztelet áll, amelynek bűnvallomása az üdvörtörténet rövid kivonatát tartalmazza, az Úr nagy tetteinek gyűjteményét, „csodakrónikát”. Az Úr itt elbeszélte tettei párhuzamba állíthatók a Buda „kegyelemtematikájával”: „Alászálltál a Sínai-hegyre, s beszéltél velük az égből” (Neh 9,13) – v.ö. csodák; az alluvium transzcendens tapasztalata –; „irgalmadban számtalanszor megszabadítottad őket”

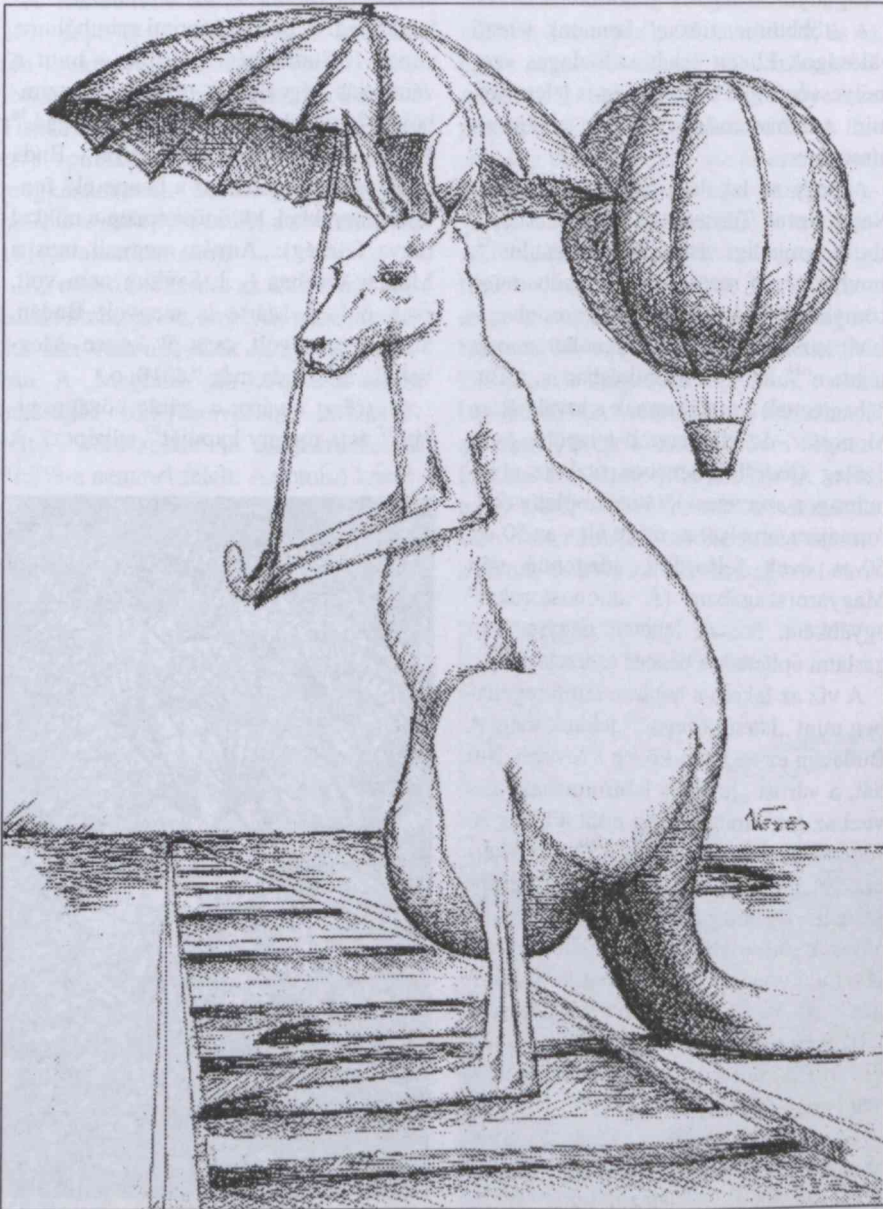
(Neh 9,28) – v.ö. a regénybeli szabadulások pl. Medve betegsége –; „Megvilágítottad előttük az utat, amelyen menniük kellett.” (Neh 9,12) – v.ö. a vándorlás és a tájékozódás problematikája a Budában.

Nehemiás próféta könyvének, ezen belül a bűnvallomásnak a következő mondata majdnem szó szerint kerül át a Budába: „Atyáink [...] megfélekedtek csodáidról, amelyeket értük tettél.” (Neh 9,16-17) Ottlik ezt így idézi a regényben: „Nehemiás próféta átkot szórt a népére, mert nem tartották észben az Úr csodáit, amiket értük tett.” (7. o.)

A Buda és Nehemiás könyve tehát több lényeges ponton is megfeleltethető egymásnak. Úgy is mondhatnánk, hogy Nehemiás próféta könyve a Buda egyik irodalmi előképe, motíváló-ihlető szövege.

A biblikus motívumok másik csoportját a számok alkotják a regényben. Az első fontos szám a négyes, illetve ennek többszöröse: negyven, négyszáz, négyezer, nyolc, stb. Ez a szám rendszeres következetességgel fordul elő a könyvben, pl.: a „Nagy Négyszerszázás”; Márta naplójának négy síkja; a vele való negyven évi együttélés; a negyvenezer mérföld villamosozás átszállójeggyel; a mohácsi csata négyszázadik évfordulója; az „Új nyolcak”, „Oktogon”, stb.²²

A négyes szám tudatos használatára utal, hogy Ottlik olykor négygé egészíti ki a teljesség kedvéért más számot is, pl.: „Az történt, hogy a négy, nem, a negyven – nem: a négyszáz év véget ért, elfogyott.” (7. o.) Tudjuk, hogy Ottlik Géza (Bébé) csak három évet töltött az alreálban, mivel csak a másodévtől kezdődően tanult itt. Hogy mégis négy évet emleget, az viszont a teljesség igényén kívül annak is betudható, hogy Ottlik itt a többiek nevében is beszél, pl. Szeredy és Lexi nevében, akik a teljes négy évet az alreálban töltötték. A négyes szám a Bibliában is rendszeresen is előfordul, pl. négyen vannak az arkangyalok, az apokaliptikus lovasok, négy szarva van az oltárnak az Ószövetségben, stb., ami azonban számmunkra leglényegesebb, az a választott nép negyven éves pusztai vándorlása. „Negyven évig gondot viseltél rájuk a pusztában” (Neh 9, 21) – olvashatjuk Nehemiás könyvében. Valószínű, hogy ennek a párhuzamnak a keresése (is) motíválta Ottlikot a három alreálbeli évnégygyé kerekítésére. A katonaiskolai évek (négy év Kőszegen és újra négy Budán) a vándorlást szimbolizálják a regényben.

Az üdvtörténetnek ez a részlete megfeleltethető a Buda (az Iskolával együtt, egyetlen történetként érvényesülő) cselekményvázának. A zsidó nép is valahonnan jött, méghozzá Egyiptomból, ahonnan az Úr kegyelméből kiszabadultak (v.ö. „Istenek csuda-dolga”), s kiszabadulásukat a negyven éves, próbatételekkel teli vándorlásuk és várakozásuk teljesítette be (v. ö. „A kiszabadulást be kell fejezni.”). Végül elértek a földjére, ahol azonban nemcsak egyszerűen letelepedtek, hanem előbb meg kellett hódítaniuk a földet, ami az övék volt (v.ö. „térképkészítés” a szülővárosról).

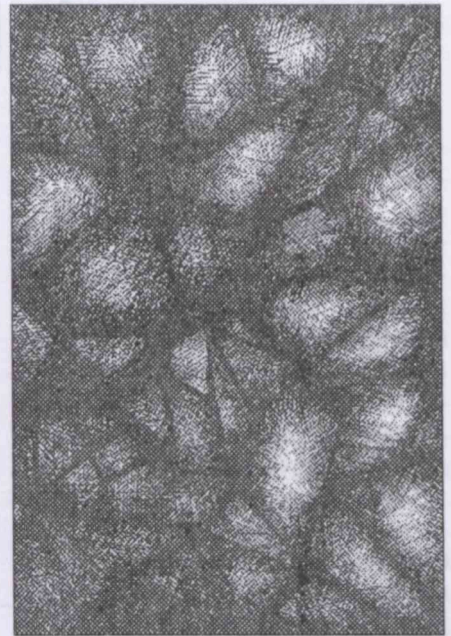
A négyes szám ezenkívül a kereszt szimbolikájával is összefügg²³ (v.ö. vándorlás és a kereszt hordozása) ez pedig már az Újszövetség világába vezet át bennünket. Ahogy az Iskola a határon című regényben Ötvevényi pere Jézus szenvedéstörténetével állítható párhuzamba²⁴, a Budában Medve jázszen- andrási útja emlékeztet leginkább Jézus életének, ugyancsak a szenvedéstörténetnek egy részletére. Dajkájától hazafelé tartva a nagy sárban Medve nem tudja többé használni a Mártától kölcsönkapott biciklit, ezért „...rúdjánál fogva vállára vette, és elindult vele a sáron át. Túl nehéz volt. Az ember el fog esni vele. Eldőntötte, hogy nem áll fel, úgy marad fekvé. [...] a bicikli vázával a fél vállán háromszor is elesett.”(251-252. o.) A keresztútra emlékeztet ez a néhány sor. Medve küzdelmét ábrázolja a lefelé húzó

sárral (v.ö. „ingovány”), a túl nehéz teherrel. A regény közben azt is megjegyzi: „Nincs hova leülni. Nem akart leülni, de furcsa módon ez érintette a legmélyebben: nincs mire leülni. Nincs egy pad, nincs egy kő, egy deszkalap, nézelődött emiatt maga körül, nincs semmi. Volt egy fakereszt (!) az útszélen – hol van az már.”(250. o.) A leülés hiánya ugyanaz a hiány, mint a hosszú unalmas délutánok hiánya: Medve egy pillanatra se tudott „kiszállni” helyzetéből (a sárból), hogy felülről nézhesse, felülvizsgálhassa azt.

A történet végén a fiú mégis mindenhatóvá él, ahová akart, az eső eláll, a bicikli újra használhatóvá válik: fel lehet rá ülni. Medve átesik azon a ponton, amin túl már a kereszt (Jézus) hordozza az embert – s végül épségben hazaér Monostorra.

A másik jelentős szám a regényben a hetes²⁵, amely a teljesség, a befejezettség (v.ö. teremtés) és a beavatás szimbóluma.²⁶ Ottlik a regény utolsó lapjain – a „teljesség kedvéért” – visszatér a tényleges időszámításhoz: katonaiskolai éveinek számát összesen hétnek számolja (három év Kőszegen, majd négy év Budán): „Én hét év múlva onnét kiszabadultam...” (362. o.) Máshol is használja a 7-es számot: „Hét évesen futsz minden anyáddal [...]. Hetven évesen változatlanul ez a helyzet.” (58. o.)

A kivételes jelentőségű utolsó fejezet címében is jelen van a hetes: „December 3. – HÉT ÓRA”. Az író ezen a ponton már igazi „beavatottja” az életnek: egy

sokat szenvedett ember áll előttünk, akit mindenek ellenére boldogság fog el a kora hajnali város láttán. Buda keresése, építése, „teremtéstörténete” befejeződött: az alkotó megpihen, a regény véget ér.

Röviden ezek tehát a Buda (az Iskola a határon című regényből kinövő és azzal összefonódó) szimbólumrendszerének fő vonulatai. További vizsgálódás témája lehetne ezeknek a szimbólumoknak az egymásra hatása a regényen, illetve az életművön belül; ezen kívül érdemes volna a szimbólumok megváltozásának okaira is rákérdezni. Ez azonban már egy másik tanulmány témája lehetne.

Jegyzetek

¹ SZÁNTÓ GÁBOR ANDRÁS: **A regény mint „új, s inkább újszövetségi műfaj”** (Ottlik Géza: **Iskola a határon**) 67-90. o.

² im. 72.o.

³ im. 72.o.

⁴ im. 77.o.

⁵ im. 71-72.o.

⁶ HANS BIEDERMANN: **Szimbólumlexikon** 69. o.

⁷ SZÁNTÓ GÁBOR ANDRÁS: **A regényről...** 72. o.

⁸ HANS BIEDERMANN: **Szimbólumlexikon** 69. o.

⁹ HOPPÁL MIHÁLY – JANKOVICH MARCELL – NAGY ANDRÁS – SZEMADÁM GYÖRGY:

Jelképtár 47.o.

¹⁰ HANS BIEDERMANN: **Szimbólumlexikon** 69. o.

¹¹ ANTOINE DE SAINT-EXUPERY: **A kis herceg** 93-94. o.

¹² OTTLIK GÉZA: **Iskola a határon** 314. o.

¹³ im. 8. o.

¹⁴ SZÁNTÓ GÁBOR ANDRÁS: **A regény ...** 72. o.

¹⁵ im. 77. o.

¹⁶ XAVIER LEON-DUFOUR: **Biblikus teológiai szótár** 851. o.

¹⁷ SZÁNTÓ GÁBOR ANDRÁS: **A regény ...** 72. o.

¹⁸ PÁL JÓZSEF – ÚJVÁRI EDIT: **Szimbólumtár**

525. o.

¹⁹ im. 525. o.

²⁰ im. 525. o.

²¹ PÁL JÓZSEF – ÚJVÁRI EDIT: **Szimbólumtár** 525. o.

²² v.ö. N. TÓTH ANIKÓ: **Bolyongás Ottlik Budájá(ba)n** 63. o.

²³ HOPPÁL MIHÁLY: **Jelképtár** 195. o.

²⁴ SZÁNTÓ GÁBOR ANDRÁS: **A regény ...** 80. o.

²⁵ v.ö. FARKAS JÁNOS LÁSZLÓ: **„Buda.Regény”** 375-376. o.

²⁶ PÁL JÓZSEF – ÚJVÁRI EDIT: **Szimbólumtár** 203. o.

Olvasói levél

TOPÁN LÁSZLÓ

Értesítem/emlékeztetem a Tisztelt Olvasókat, hogy emberi mulasztás miatt a Bölcső előző számának impresszumában meghirdetett Penna rovat elmaradt. A cikkeket nem váltottam vissza, csak későbbi lapszámra cseréltem. Szerénységem tiltja, hogy megnevezem, ki követte el az emberi mulasztást, de az illető az érintettektől elnézést kér.

Mindazonáltal hálás vagyok a körülményeknek, amelyek lehetővé tették számomra, hogy majdnem-rovatvezetőből olvasóvá átlényegülve elfogulatlanul,

hovatovább elégedetlenkedve forgathassam a lapot. Elhatároztam, hogy ha sikerül beverekednem magamat a rovatomba, feltámasztom a munkáslevelezés intézményét, hogy önkritizálhassam magunkat, és komolyabb marketing és PR munkát fejthessünk ki. Ilyeneket üzennék az olvasó bőrébe bújva: Van még munka ezzel a sajtótermékkel, hiányzik például a Penna rovat. Amúgy nagyon szeretem az újságjukat, különösen a Penna rovatot, amikor éppen benne van. A válasz ilyen lenne: Tisztelt Olvasó, a szerkesztőség minden tagja mélységesen meghatódott levelétől, olvassa továbbra

is a lapot, különösen a Pennát, mi megteszünk mindent, hogy benne legyen.

Ennek megfelelően: Tisztelt Szerkesztőség! Szeretném, ha a Penna a szerkesztőséggel egyetemben szintén átalakulna. Nem szépirodalmat közölné, hanem kritizálna, véleményezne, tanulmányozna és publicisztikázna (ha vannak ilyen szavak egyáltalán), reflektálna környezetünk történéseire. Számítana az olvasók véleményére és témajavaslataira is, és arról írna, amiről szívesen olvasnánk. Jó volna, ha munkásleveleket is várnának.

(Az itt közölt vélemény nem feltétlenül egyezik meg a szerkesztőségével.)

Csak elvben létezik honorárium (egy korrektor vallomásai)

FÖLDVÁRY MÓNIKA

Előadás után már nyúltam a kabátomért, amikor Laci odajött hozzám. Lazán egy padra támaszkodott, megigazította szemüvegét, eleresztett egy kedves, amolyan ellenállhatatlan mosolyt. Arról van szó... Szóval ha lenne kedvem... De jó lenne, ha minél előbb válaszolnék. Vonzó és egyben megtisztelő volt az ajánlat. Rögtön meg is beszéltük, mikor, hol találkozunk. Hazafelé menet a langymeleg októberi napsütésben morzsolgattam a szavakat: Na, ez érdekes lesz. Aztán eljött a „nagy nap”. Próbáltam minél jobban kilépni. Mégis ciki, ha már az első alkalommal késik az ember, nem? Végül persze megtorpantam. Kezem a kilincsen, torkomban az a bizonyos gombóc. Benyitottam a Médiatudományi Tanszék irodájába, Szakács László főszerkesztő és Mikó Anna koordinátor már vártak. Még mindig feszengve leültem, Anna elém tolt egy csomó papírt. Valószínűleg észrevette, hogy hirtelen csak nyelni tudtam egy nagyot. Habogtam valamit arról, hogy ne ha-

ragudjék, de én ilyet még sohasem... Letette a tollát, rákönyökölt az asztalra, és elmesélte, két évig ő volt a Szegedi Egyetem korrektora, hogyan dolgoztak, milyen jeleket használ, és egyáltalán, mire jó ez az egész.

Szeptemberben dr. Róka Jolán tanszékvezető asszony pályázatot írt ki a Szegedi Egyetem szerkesztőségére. Konkrét elgondolásokkal, tervekkel és „stáblistával” lehetett jelentkezni az akkor harminckilencedik évfolyamát taposó kulturális, közéleti kéthetilap elkészítésére. Kellott hozzá egy adag bátorság, hogy a másodévesekből felálló szerkesztői gárda nyakába vegye a legnagyobb helyi diákújságot, meg persze bizalom, amikor Szakács Laci pályázatát ítélték a legjobbnak. Nagy várakozás, izgalom, munka, egy kis idegeskedés előzte meg az első, október 26-i számot – azóta viszont olajozottan fut minden. Kéthetente a lapindító tompa moraja szűrődik ki az Irinyi 1-es teremből hétfőn este, a közbeeső heteken ugyanígy a lapzártanyüzsgéséstől elevenedik meg a szerkesztőség. Bár kötött határidőkkel dolgozunk, mint minden újság, ami nem

mond le a rendszeres megjelenésről, mégsem tűnik izzadtságzagúnak az egész. Van hajtás, kapkodás néha, de nincs szó pénzkekről: csak elvben létezik honorárium, fizetés, flekkpénz. Mégis elkészülnek a cikkek – ha nem is mindig a kitűzött időpontra. A szerzőkkel együtt csúszik ilyenkor a korrektúra is, minthogy átnézni, javítani csak a kész írásokat lehet.

Azt talán nem is kell bizonygatnom, hogy szükség van korrektúrára. Először az olvasó érdekében: hogyan hihetne azoknak a soroknak, amelyekben folyton-folyvást stiláris, helyesírási vagy szedési hibákra bukkan. Ha neveltség tárgyává válik olvasója szemében, nem csak az újságíró, de az általa közölt információ is hitelét vesztené. Másodsor a szerző érdekében: aki arra vetemedik, hogy gondolatait írásban rögzítse, tehát (ideális esetben) maradandó nyomot kíván hagyni a kollektív tudatban, illetve saját tudását átadásra (és ezzel átvételre) érdemesnek tartja, tegye azt nyelvileg is érvényes, tudatos formában. Nyilván erre törekszik mindenki, aki ír, de senki sem tévedhetetlen. És itt megjegyezném: a korrektor sem.

A szerző a Szegedi Egyetem korrektora.

Pótanyaság az USA-ban

TAMÁS KINGA

Babysittelni az Egyesült Államokban nemcsak pedagógiai értelemben jelent sokkoló élményt, hanem szociológiai tapasztalatnak is beillik. A „pótanyaságot” vállaló fiatal nő vagy férfi a fejlett nyugat-európai társadalmak szociális hálójában központi szerepet játszó keresztény családmódellem dekonstrukcióját tapasztalhatja. Személye strukturáló középponttá válik egy új, kvázi-családnak, amely többé nem a szülői szeretet mint domináns emóció köré szerveződik.

A fiatalok, akik külföldre utazva vállalják, hogy egy-egy család gyerekeire vigyázzanak és a családdal lakjanak, előfeltételezik, hogy a saját neveltetésükhöz hasonló elvek dominálnak leendő munkahelyükön is. Az első, általában hétvégi találkozás az új családdal keltheti a babysitterben a klasszikus családmódellem megvalósulásának érzetét: a férj és a feleség is otthon van, kommunikálnak a gyerekekkel, közösen étkeznek, játszanak. Felmerülhet a gyanútlan alkalmazottban, hogy munkája felesleges lesz, azonban a mindennapi praxis érvényteleníti ezt az első benyomást. A férj az esetek többségében munkájára hivatkozva hosszú időre kilép a babysitter megérkezése után a család életéből. A család felnőtt nő tagja eltávolodik saját szociális státuszától: a feleség szerepét elveszíti, ugyanakkor magára kell vállalnia mindkét szülő feladatait. Gyakori, hogy a megfáradt, depressziós anya megpróbálja minden felelősségét a gyermekfelügyelőre hátrítani.

A babysitter alkalmazásával az anya megfosztja a gyerekeket az állandó szülői gondoskodástól. Személyes tapasztalatom alapján arról a szituációról adhatok számot, amelyben az anya nem dolgozik, pusztán a gyereknevelés és a háztartás a feladata, amelyhez saját személyét elégtelennek érzi. Menekül a rá váró, gyerekekkel kapcsolatos feladatok elől, órákra nyújtja az élethez szükséges tevékenységek (pl. bevásárlás, a lakás tisztán tartása) rutinját. A nő anyai felelősségérzetén felülkerekedik egyénisége, és a gyermekfelügyelő jelenléte

eredményezte szabadságát a barátnőivel – vele egykorú anyákkal – osztja meg. Ezek a hasonló helyzetben lévő, férjes asszonyok naponta több órát töltenek telefonálással, vásárlással, nap közbeni alvással, és a legtöbb esetben depresszióssá válnak.

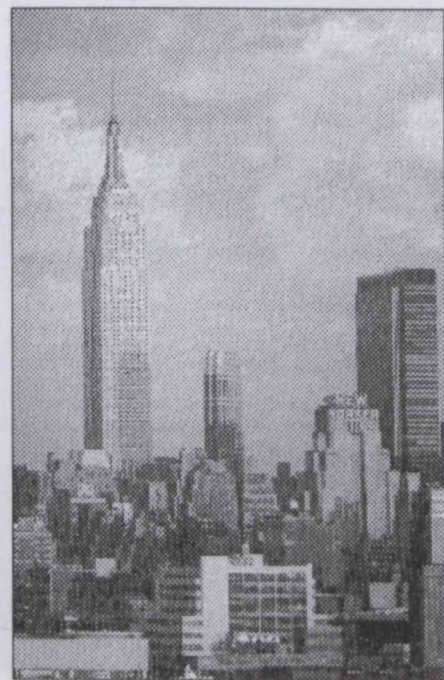
A gyermekfelügyelő a kezdeti nyelvi és személyes ráhangolódás után átveszi a gyerekek mindennapjainak irányítását és hamarosan a háztartást is. A gyerekekkel nagyon hamar szoros érzelmi köteléket lehet kialakítani. A kis emberek többsége éhes a szeretetre és az odafigyelésre. A feladatok elvégzése nem jelenthet nagy gondot, azonban a főnöknője megnehezítheti a gyermekfelügyelő életét. A „munkanélküli” anya nem elégszik meg a feladatainak mással való elvégzetésével. Érzelmileg kiüresedik, mivel gyermekei pár hónap után a babysitterhez fordulnak gondjaikkal, őt szólítják anyának. A család felnőtt nő tagjában a feleség-szerep elvesztése után átíródik az anyaság funkciója is. Féltékeny lesz az alkalmazottjára, ugyanakkor be is avatja saját életébe, barátnőként kezeli.

A gyermekfelügyelői munka paradoxona, hogy alkalmazottként egy-egy személy nem csak saját munkáját, hanem emócióit is kiárusítja: a munka elvégezhetetlen a gyerekekhez való ragaszkodás nélkül. A kötődés kialakítása maga után vonja, hogy családtagnak tekintésük, ugyanakkor hibáiért alkalmazottként felel, tehát nemcsak erkölcsi, hanem anyagi felelősséggel is tartozik a szülőknél. A gyermekekkel való érzelmi viszony mellett az anyával is ki kell alakítania valamilyen alkalmazottinál intimebb viszonyt, amelyhez a gyerekekkel való foglalkozás ad alapot. Az anya jó kezekben szeretné tudni a gyerekeit, ezért próbálja jobban megismerni alkalmazottját, majd saját szociális és magánéleti szerepének átértékelődésével már igényt is tart arra, hogy babysittere a társalkodónője is legyen.

A gyermekekben zavart okoz az az elentmondás, hogy az anya ugyan jelen van, de nem elérhető. Személyes élmé-

nyeim közül a legnyomasztóbb az a szituáció, amikor az anya hosszabb telefonbeszélgetésnél elvárja, hogy a gyerekek ne zavarják, a gyerekek viszont minden alkalommal valamit szeretnének neki mondani. Természetesen a legtöbb esetben sikeres lesz valamilyen figyelemvonó gesztus a gyerekek felé, azonban állandó feszültségforrás az anya jelenléte a gyerekek tőle való eltiltása. A kicsik ösztönös emocionális védekező rendszere elutasítja a tiltást, és keresi a szülőben azokat az elvárható érzelmi funkciókat, amely biztosítja számukra a védettség és az összetartozás érzetét. A gyermekfelügyelő áldott és átkozott lesz a szemükben, mivel bitorolja a szülei helyét, de gondoskodik róluk.

A szülői szerepek érvénytelenedésével törlessjel alá helyeződik a család fogalma, és kialakul egy helyettesítő családforma, amely semmilyen meglévő társadalmi alakulathoz sem hasonlítható. A dekonstruálódott család motorjává az alkalmazott-családtagnak gyermekfelügyelő lép elő, munkája során átélve egy olyan szociális tapasztalatot, amelyben betöltött szerepénél fogva ő lesz a főszereplő.

'Becsülete lett a versenynek'

Interjú Dr. Fejes Katalinnal

COLALTO

A pedagógusjelöltek Kazinczy Ferencről elnevezett Szép Magyar Beszéd versenye 28 éve folyik. Az idei országos döntő házigazdája a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar volt. A program március 29-én szakmai konferenciával indult, majd 30-án a kötelező és szabadon választott szövegeket mutatták be a versenyzők, eredményt harmadnap hirdettek. A tapasztalatokról, szabályokról és motivációról Dr. Békésiné Dr. Fejes Katalinnal beszélgettünk munkatársunk.

Huszonegy éve készítik fel hallgatókat. 1981-ben nyertek először versenyzőim, s az idén szerezték meg a huszonegyedik érmet is, vagyis átlagban minden évre jut egy-egy Kazinczy-érmesem. Nagyon örülök, hogy az idén is szereztünk érmet, mert így jövőre is két hallgató indulhat az országos döntőben. Ha nem nyertünk volna, csak egy indulhatna. Ezt a szabályt néhány éve vezették be.

Miért volt erre szükség?

Ma már a hittudományi intézetek, a határon túli pedagógusképző iskolák is küldhetnek versenyzőket, több óvónőképző,

Névjegy

B. Fejes Katalin

1946-ban született Kecelen

1969-től magyar-történelem szakos általános iskolai tanár

1972-ben tanítói oklevelet szerez

1977-ben magyar szakos középiskolai tanár

1980-tól egyetemi doktor

1986-tól a nyelvudomány kandidátusa

1988-tól docens a JATE (SZTE) BTK Magyar Nyelvészeti Tanszékén

1999-ben Kazinczy-díjas

2000-ben Széchenyi Professzori Ösztöndíjat kap

A zsűri értéklési szempontjai:

1. A hang- és beszédképzés (artikuláció) minősége a kiejtési sztenderdhez való viszonyításban. Ez a szűkebb értelemben vett fonetikai követelményeket jelenti, azaz a megfelelő légzéstechnikai készségeket, a hangok és hangkapcsolatok helyes ejtését, illetve a szupraszegmentális eszközök helyes használatát.

2. A szövegértés foka, az írásban közvetlenül nem kifejezett információk, szövegtartalmak feltárására való készség, a szerző kommunikációs szándékának felismerése, a szövegnek megfelelő beszédhelyzetbe illesztése, a beszédstílus helyes megválasztása, jó hangvétel

és a szövegstruktúrához alkalmazkodó meghangosítás tartozik ebbe a második bírálati dimenzióba. Ez már fejlettebb szövegfeldolgozási rutint kíván.

3. A közlés milyensége, azaz mennyire tudott a versenyző eljutni az egyszerű írás-meghangosítástól a természetes élőszóiban szövegmondásig, a szerző gondolatainak és érzelmeinek hiteles közléséig, tudott-e azonosulni szerzővel és szöveggel.

4. A szövegmondásnak a hallgatóságra, a befogadóra gyakorolt hatása. Tudott-e a versenyző kontaktust teremteni a közönséggel, le tudta-e kötni a figyelmét, eljutott-e az üzenet a címzetthez stb.

tanítóképző létesült, és nagyon sok lett volna a hallgató, ha továbbra is mindenhol ketten érkeznek. A megnövekedett létszám miatt ma már tizenöt érmet osztanak ki, nem tízet. Most éppen 54 versenyző volt, de ez természetesen minden évben változik.

Pedagógusjelöltek versenyéről van szó. Nem gondolja, hogy ez a kategória diszkriminatív a nem tanárjelöltekkel szemben?

Azért csak tanárjelöltek indulhatnak, mert Péchy Blanka, az alapító kifejezetten a tanárok szép beszédét tűzte ki célul, akik mintát adnak a gyerekeknek az oktatásban. Természetesen semmi akadálya nem lenne annak, hogy a Minisztérium alapítson egy másik díjat, sokkal általánosabb céllal, tehát minden olyan szakember számára, akinek a munkájában alapvető követelmény a szép beszéd. Sajnos ilyen kezdeményezésről nem tudok. Ma ott tartunk, hogy a magyar szakosok sem foglalkoznak a retorika alapismereti anyagával.

Huszonegy év nyilván elegendő volt bizonyos tendenciák megfigyelésére.

Nem annyira szakmai észrevétel, de

úgy tűnik, becsülete lett a versenynek. Mikor én idekerültem, az volt a gyakorlat, hogy a tanár megfigyelt egy-két embert, megkérdezte, volna-e kedve indulni, egy kicsit foglalkozott vele, majd elmentek a versenyre. Előfordult, hogy csak két versenyzőm volt mindössze, annyira nem volt ennek hagyománya, becsülete. Az idén tizenhatan jelentkeztek a helyi megmérettetésre, komoly válogatót tarthattunk. Az értéklési szempontrendszer is finomodott. Nagy változás továbbá az, hogy néhány éve szépirodalmi műveket is választhatnak a versenyzők a sokszor jellegtelen, esszéműfajú szövegek helyett. Ezeket nem lehetett lemérni azt a képességét a tanárnak, hogy amikor magyaráz, amikor egy szöveget mond a gyerekeinek, mennyire tudja emocionálisan is átadni azt, amit ő érez, amilyen viszonyban van a szöveggel.

A versenyzők általában ismert szerzőket választanak maguknak. De indulhatna valaki a saját írásával is?

Természetesen. A felkészítések során a legelső szövegeim közül némelyiket az Élet és Irodalomban folyó oktatási vita-

Részlet a döntő kötelező szövegéből:

„– Lemén a nap a tengörbe.

Ez ugyan úgy volt mondva, hogy senkinek se volt mondva, de azért akárki meghallhatta. Francia Nagy Antal meg is hallotta, és odasúgta Pápi Sós komának, hogy tökéletlen embör löhet az, aki még azt se tudja, hogy a nap nem a tengörbe mén le, hanem átmén az Emerikába. Ezt Antal csak félhangon mondta, de a koma egész főnhangon nyilatkozott:

– Nincs még benyölvé a feje lágya.

Gergő nem azért ötomösi magyar, hogy az ilyesmit szó nélkül hagyja, ennélfogva kiveszi a pipát a foga közül, és megkocogtatja vele az asztalt:

– Aszondja kend, hogy nincs benyölvé a fejem lágya? Szeretném tudni, melyikünké keményebb.”

(Móra Ferenc: *Osztokodások*)

anyagból választottam, ott nem volt minden hozzászóló ismert szerző, mégis sikerült érmet szerezni ezekkel is. Kodály életrajzi művének előszavával is nyert már hallgatóm, pedig Kodályt sem íróként ismerjük elsősorban. Természetesen nálam is dominálnak az ismertebb XX. századi írók és költők. De Kosztolányit és Sütőt nem választom, mert őket sokan szerepeltetik. Inkább ismert emberek kevésbé ismert szövegeit veszem elő.

Milyen volt az idej kötelező szöveg?

Az idén szépirodalmi alkotást választott az elnök. Egyetlen gondja volt a zsűrinek, hogy nem tudtunk rajta rövidíteni. Három perc helyett hat perces volt, ezért az egész program csúszott, a szabadon választott szövegét az utolsó jó néhány versenyző nem tudta befejezni. Ennek nem szabad még egyszer előfordulnia. Mi igyekeztünk maximálisan figyelni és jól pontozni a pórul járt gyerekeket, és remélhetőleg nem sérült az objektivitás, de sérült az ember, mert azt érezhette, hogy nem kapott azonos esélyt. Külön nehézség volt, hogy a kötelezőben szege-di „özö“ nyelvjárásban beszéltek a szereplők, a narrátor viszont nem, ezért a versenyzők nehezen tudtak váltani.

A szépirodalmi szövegek színészkedésre csábítják az embert. Ezzel nem volt gond?

De igen. Ez persze szerencsés néhány versenyző esetében, mert van olyan, aki pontosan érzi a határt, és a hangszínekkel úgy különbözteti meg a szereplőket, hogy az még nem lesz színészkedés. Sőt ez azt bizonyítja, hogy az illető tud bánni a hangjával, tud hangfekvéseket, hangerőváltásokat megvalósítani, és mi ezt értékeljük. De vannak, akik eltúlozzák, s az idej szöveg különösen alkalmas erre. A mérték meghatározásakor persze óhatatlanul felmerül a szubjektív megítélés veszélye is. Akik a mindennapokban tanítanak, kevésbé fogadják el a színészkedést. **Néhány éve az a gyakorlat, hogy a verseny lebonyolításakor a kötelező szöveg megelőzi a szabadon választottat. Miért cserélték fel a sorrendet?**

A zsűri realisabb képet kap, ha a kötelezőt hallgatja meg először, mert így azonos feltételekkel, azonos szövegen tudja lemérni, hogy ki hogyan képes egy ismeretlen szöveget fölépíteni, önállóan földolgozni. Természetesen ezen az értékelésen még módosíthat a kidolgozott szabadon választott szöveg bemutatása.

Vajon mi ösztönözheti az embereket, hogy induljanak a versenyen? Mennyit ér a Kazinczy-érem?

Mi is beszélgettünk erről a zsűriben. Azon kívül, hogy önbizalmat ad, az érem és a versenyen való részvétel arra is jó, hogy beírható a különféle pályázatokba. Nem tudok róla, hogy konkrétan a Kazinczy-érem bárhol is előnyt jelentene, de ha arra gondolok, hogy a korábbi érmes hallgatóim nagy részével hol találkozom, akkor feltűnő, hogy nagyon sokan a tévénél, a politikai közéletben, művészi pályán tűnnek fel. Természetesen néhány ezer forint, oklevél és egy művészi kidolgozású érem is jár a győzteseknek. Azt tudom javasolni, hogy azok a hallgatók, akik megfelelő tanulmányi eredménnyel rendelkeznek, a városi tanulmányi ösztöndíj pályázathoz feltétlenül írják be, hogy érmesek lettek, hogy részt vettek a versenyen, mert az ilyen hallgatói teljesítmények differenciálhatják a pályázókat. Nem elég az, hogy valaki jól tanul, hanem vállalni kell a szakmával összefüggő plusz terheket is.

Őn tavaly Kazinczy-díjat kapott. Hogyan értékeli ezt az elismerést?

Éppen a huszadik érmes hallgatóm után nyertem el a díjat. Az ember nem azért csinálja, mert feltétlenül várja az

elismerést, de nem lennék őszinte, ha nem vallanám be: örültem, hogy megbecsülik a munkámat. De ugyanúgy örööm az emléket egy másik elismerésnek is. Amikor Csákány Béla volt a rektor, az akkor még létező pedagógusnapi jutalmazáskor engem azért részesített jutalomban, mert a Kazinczy-versenyre készítettem fel a hallgatókat. Ennek a jelentőségét abban látom, hogy az évről évre végzett felkészítő munkámat méltányolták.

A tanárnőt mi motiválja ebben a munkában?

Három diplomám mellett kicsi gyerekekkel kezdettem a tanítást, talán ezért van az, hogy szeretek olvasni a tanítványaim tekintetéből. Számomra a legnagyobb öröm az, amikor a hallgató kimegy átvenni az érmet, amikor látom a leírhatatlan boldogságot az arcán. S talán az a hallgató, aki részt vesz ilyen versenyen, fontosnak is fogja tartani, hogy a tanítványait is szép beszédre, megfelelő hangzásra készítse. Megpróbálom ráébreszteni az embereket, hogy a mindennapi beszédhasználatunk az egyik legfontosabb, ahhoz képest ez a verseny csak egy alkalom. Az egésznek a motivációja itt kellene, hogy legyen, meg kellene gondolnunk, hogy egymáshoz hogyan szólunk, mert sokféleképpen szólhatunk.

Az idej

Kazinczy-érmesek

Kiskovács Attila (ELTE BTK)
Csötönyi László (PTE IGYFK)
Dombi Katalin (SZTE TFK)
Hailermaria Zsaklin (ELTE BTK)
Házi Viktória (NYME TFK)
Bede Márta (DTE BTK)
Rác Renáta (SZTE BTK)
Belényi Barbara (PPKE BTK)
Sebe Gabriella (EKF)
Karancsi Beáta (NYF)
Lénárt Zsuzsanna (NYF)
Magos Judit (ME BTK)
Borbély András (KGRE HK)
Barna Jenő (SZIE TFK)
Nagy Andrea (EJF)

maszkulin magány

From: Séra Bálint@word.com
To: Mű-hely@word.com

Ma kivel ébredtünk? :)

Szeretem a HÉV-en végiggondolni a napi teendőket, megnyugtató már az irodába érkezés előtt tudni, hogy négy körül ma is kész leszek, felhívhatom Balázst vagy szörfölhetek egy órácskát a neten, mert ötig mindig ott kell lennem. Nézem az embereket, aztán a nagy rétet a pomázi kanyarban és erre gondolok, hogy ezt szoktam, ahelyett, hogy tényleg végiggondolnám, mi lesz a regzés ma. Hiába, most nem megy, megviselt ez a hét, főleg a tegnapi esti távbeszélgetés. Kéne már egy dzsodzsóka, nagyon kéne!

Írok egy SMS-t Balázsnak, azzal is megy az idő, 6, M, kicsit kivárok, amíg továbbugrik a kurzor, 2, A, nézem a szót a kis képernyőn: MA, a gombokat nem kell, mert tudom már minden betűről, hogy hol van és hány nyomás. KIVEL ÉBREDTÜNK? :), írom. A kis vigyort először nem is akartam odarakni, hadd sértődjön meg, aztán kacsintósat tettem, de nincs kedvem a visszalövéséhez, inkább kijavítom. Mielőtt elküldeném, azon filózok, meg lehet-e valakit úgy sérteni, hogy ne vegye észre, de nem jutok

messzire. Sértődéstől van sértés, ha észre se veszi, nem ér semmit. Megnyomom a zöld gombot, megjelenik a kis homokóra a kijelzőn, olyan, mint a windowsban, csak a grafika sokkal kezdetlegesebb. Száll a levelem Szegedre! De Balázs úgyse kelt még fel, és délig nincs is remény, élvezni az életet, megrögzött naplopó, a mázlista! Pedig tényleg érdekel a csaj, hogy összejött-e neki, bár megtiltotta. Igaza van, már egy éve nem járunk, szabad ember, olyan cicákat visz fel magához, amelyenket csak akar. Semmi közöm hozzá. De nem tehetek róla, hogy idegesít. Én nem csináltam senki mással már fél éve, csak vele. És sírni tudnék, ha eszembe jut, a szó szoros értelmében fáj a szívem, ha arra gondolok, hogy mással van. Elárul. Mint most is, két nappal azeelőtt, hogy meglátogatom, és van képe ezt elmondani nekem telefonon. Fáj. Békásmegyert, egy csapásra megtelik a kocsi, sok unott figura, legalább attól jó kedvük lehetne, hogy péntek van!

Én szeretem a munkám, változatos, rengeteg ember van körülöttem, és jó sok

feladat. Na, erre kell koncentrálni Réka, mondom magamnak. Ma leszedeted ezt a kiállítást, közben már lehet tervezgetni a jövő szerdait!

Mára beszéltek meg Balázssal, hogy lemegyek hozzá, de aztán a női miatt lemondtam a hétvégét. Amikor néhány hete megbeszéltünk egy ugyanilyet és nem sokkal később visszatáncoltam, sírt. Most csak flegmán letolt, a háttérből zenét hallottam, valami kocsmában lehetett, talán részeg is volt, de azért érdekelhetne volna egy ici-picit, hogy nem megyek. A telefon még mindig a kezemben van, úgy elgondolkodtam, hogy elfelejtettem elrakni. Mire összehúrom a cipzárt, felczipel. Néha már nagyon unom. Bandit is.

Minden reggel felhív és megkérdezi, hogy aludtam, hol vagyok, mikor érek az irodába; kezdem azt hinni, hogy ellenőriz, nehogy elkéssék, de az is lehet, hogy csak szerelmes. Azt hiszem lemegyek Szegedre, mondom neki, csak hogy kipróbáljam. Kihez, kérdezi, mintha nem meséltem volna már el neki mindent ezerszer, Balázshoz?

A cipő

Alexandar csüggedten bámulta másnapos, felpuffadt arcát a tükörben. Meghúzogatta pofazacskóját, a bőr nyúlt, mintha egy számmal nagyobb lenne, mint a bérlőjének koponyája. A metabolizmus lapsusai arcán a gennyes pattanások, sápadtságát fekete foltokban frissen kiütöközött borosta árnyalta. Három nap részeg bódulata sem verte ki fejéből a sza-

kítást, szervezete elfáradt, agya eltompult, de szemében élesen világít a fájdalom. Erős, férfias illatú habot kent arcára és borotválkozni kezdett, mintha a pengék újjávarázsolhatnák őt. Az ádámcsutkánál megállt egy pillanatra, erősebben nyomta a bőrré a duplapengés, vágásbiztos borotvát, aztán egy torz mosoly a tükörben.

Az elhagyott férfi szenved a nője hiányától, szenved benne a kielégítetlen szerelem, a viszonzhatatlan érzések örvénye, szenved a feleslegesség érzésétől, hogy ő nem kellett, hogy őt lehet pótolni, emiatt szenved kisebbrendűségi rohamoktól, szigorú és minden esetben negatív mérleggel záruló önvizsgálatoktól, szenved más férfiak látványától, össze-

From: Mirnics Gyula@word.com
To: Mű-hely@word.com

méri magát a villamoson utazókkal és felfedezi, hogy nem feltétlenül neki kell lennie az elmúlt nő egyetlen lehetséges választásának. Reggelenként csüggedten bámulja az itallal feloldott reménytelenség másnapi riasztó realitását és az egyedüllét ezen pillanataiban az öngyilkosság filozófia helyett nyakra nyomott borotvapengét jelent.

Az elhagyott férfi aztán fekvőtámaszokat kezd nyomni reggelente, kockásítja a hasfalát, betéved a klórszagú uszodák megtisztító keresztvizébe. Új barátokat szerez a bárpultoknál, akik meghallgatják, hogy miért és hogy még mindig mennyire, aztán az új barátok helyett új barátok jönnek, akikkel jó cigarettát égetni az ujjak között, vagy akikkel jó villódzó színes fények kaleidoszkópjában hangos zenére testet mozgatni, vagy akikkel jó kihúzott háttal, divatosan felöltözve sétálni a korzón és megakasztani a legszebb lányok tekintetét. Az elhagy-

ott férfiből szabad férfi lesz, de a szabad férfi képe csupán illúzió, hiszen mit ér mindeme szabadság, ha sóvár éjszakákon vágyak keringőznek a koponya szorításában, s illúzió a szabadság, mert láthatatlan láncokkal egyre szorosabbra kötözi a lelket az elhasznált, taknyos papírzsebkendőként elhajított szerelem.

Petrával egy zajos mulató parkolójában ismerkedett meg. Alexandar új cipőt vásárolt aznap, így magabiztos volt és megnyerő. Az egérszürke velúrbőr, sportosan kényelmes, de elegánsan szabott cipő beszédes jelképe önbizalmának és kiegyensúlyozott életének. Petra hosszúhajú, nagyszemű lány, természetes szépség, arcán olyan harmóniával, ami akár fölényességet is jelenthet, de most mind egy volt, mivel Alexandar barátja Petra egyik ismerősével szaladt össze a parkolóban, amíg ők beszélgettek, Alexandar és Petra félszegen hallgattak, Alexandar nem mert kezdeményezni egy

ilyen égi tüneménynél, de aztán cipőjére nézett és a lányhoz lépett, csak nyerek, ha megkedvel, semmit sem veszíthetek: ha elutasít, úgyse látom többé.

Az átbeszélgetett éjszakából szerelem lett. Alexandar másnap reggel vidáman, életerővel telten ébredt. Petra simításai le-törölték szeme alól a ráncokat, simává csokolta fáradt bőrét. A lány még aludt, amikor Alexandar felkelt kávé főzni. Az előszobában hálásan pillantott az új cipőre: bármennyire is státuszszimbólum csupán, neki köszönheti, hogy elég bátor volt a szerelemhez. Az új cipőt fekete foltok borították. Alexandar meglepődve vizsgálta meg az egérszürke velúrbőrt. Enyhe undor, béna ijedelem tört rá, amikor azt tapasztalta, hogy a cipő bőrén apró borostatuszók ütköztek ki, a bőr nyúlt és ráncos volt, mint a hazudozós öregaszszonyok arca. Nem menekülhetek, gondolta Alexandar és erős, férfias illatú habot kent a cipőre és borotválni kezdte a szomorúságát.

From: Gyuris Gergely@word.com
To: Mű-hely@word.com

Költői torok szorítóds!

Torokszorító, kibámulni éjjel
a biztosnak hitt szobából
a bizonytalanak tűnő sötétségbe.
Torokszorító a téli égbolt
szürke, puha dunnáit szemlélni,
melyet valaki - talán az Isten -
felrázott széles mozdulatokkal.
Torokszorító érzés, ha ölelkező,
csókos estéinket
a derengő hajnali párába hajolva
zokogva megidézem,
melyekkel soha soha soha
többé meg nem ajándékozol.

És torkod majd elszorul,
ha nem bírván tovább
dac-magányod, csakazértis
egyedülléted,
egyszer nyomon követlek hazáig,
hogy egy hallgatag kapualj
mélyén
utoljára fonjam reszkető ujjaim
hattyú-nyakad köré.

Jean-Nicolas maszkjában

A lombokat megrajzoló ágak közt
megrekedt a nyári meleg.
Madarak vitorláznak a lég forró,
lomha áramlatain.
A végtelen eget
belengi a bágyasztó nyugalom.
Oly sokáig földnek szögezett
tekintetem most végre
a fenti mozdulatlanságba fúrhatom.
Felhők, a szélük végig arannyal
futtatott.

Késő délutáni harangszó úszik
felém;
a kéken túli tér egy pontján
mogorva isten tűnődik.
Arcomat feltámadó szél
legyinti meg,
s szétfújja az ég
villogó díszzeit.

Kémlelem tovább a messzeséget.
Ránduló pici foltok az égen:
a sirályok már sikoltva menekülnek.
Vihar készül a távolban mégis,
de hajóm a kikötőből ma vagy holnap
- egyremegy - kifut,
és a hajón leszek én is.

Jean-Nicolas maszkja lehull

Életem, mintha kelő Hold lenne,
kutyapofájú közöny ugatja.
Lehetnék...
mégsem vagyok -
csupán fodrozódó tükör-vizek
fásult hajója.

Honvéd téri Capriccio

ANNUS ANDREA

Április végén adott hangversenyt a Honvéd téri Református Templomban a Capriccio Basel nevű svájci barokk kamarazenekar. A zenekar két magyar tagja – Borhi Éva és Barcsi Péter – szervezték meg ezt a hangversenyt (mindketten a JATE Szegedi Konzervatórium hallgatói voltak). A közönség adományából összegyűlt pénzeszeget az árvízkárosultak részére ajánlotta fel a kamaracsoport.

Az együttes neve igen találó: capriccio olasz zenei kifejezés, jelentése szeszélyes.

Előadásukban jelen volt a vidámságború, mozgalmasság-mozdulatlanság, indulat-lemondás. Annak ellenére, hogy a kamaracsoport tagjainak létszáma igen kicsi volt (4 hegedű, 1 brácsa, 1 cselló, 1 bőgő, 1 csembaló), a koncert néha úgy szólt, mintha egy 80 tagú szimfonikus zenekar muzsikált volna. Külön említést érdemelnek a hangszerek, amelyek kivétel nélkül barokk hangszerek másolatai. Akkoriban még más volt a felépítésük: rövidebb nyak, rövidebb fogólap, a hegedűkön és a brácsákon még nem volt álltartó, a csellót a zenészek térdükkel tartották. Sőt míg a mai hangszereken fémhúrok vannak, addig barokk megfelelőjüket állati bélből készült húrokkal szálaltatták meg. A vonó is rengeteget változott a XVII. század óta. Abban az időben a pálcá félkörívben kapcsolódott a vonószőrhöz, míg ma a pálcára a homorú ív a jellemző. Az ív megváltozásával a vonó súlyarányai is mások lettek. A XVII. században a hangszereket 415 Hz-es „A” hangra állították (bár vannak feljegyzések arról is, hogy ennél lényegesen alacsonyabban, vagy lényegesen magasabban hangolták egyes országokban), ma a zenekarok 442-444 Hz-re hangolnak. Elsőként Schmelzer német zeneszerző (1629-1680) Fechtschule című művét hallhatta a közönség. Az alkotás 6 tételből áll. Az első két tétel Aria. A harmadik tétel egy Sarabande tánc tétel. Manapság ritkán hall az ember jó Sarabande előadást, ugyanis akkoriban ez páratla-

nul lüktető, gyors tánc volt, ma viszont sokkal lassabban játszák, nem törődve a tánc eredeti karakterével. A negyedik tétel is egy 3/4-es lüktetésű, gyors tánc volt, egy Courente. Ez a rész fergeteges hangulatot sugall, melyet a publikum is érezhetett a Capriccio Basel előadásában. A következő tétel olyannyira jól sikerült mind megkomponálásban, mind előadásban, hogy valóban ott érezhette magát a nagyérdemű a Vívóiskolában (Fechtschule). Bámulatosan kifejezte, megmutatta a zeneszerző a kard-élek csattogását, a vívók párbaját. Utolsó tételként ismét egy áriát hallhattunk.

Második műsorszámként Antonio Vivaldi: g-moll Concerto-ja csendült fel. Vivalditól általában elvárja az ember, hogy feldobódjon, meghallgatása után szárnyalljon testünk-lelkünk. Lehet, hogy a mű sem fejezte ki a jókedvet, vidámságot egészen úgy, ahogyan ezt megszokhattuk, de a zenekaron sem lehetett érezni ezt a boldog, önfeledt hangulatot. Ami igazán megmaradt bennem, az a 3. tétel volt. Ez a rész fúga szerkesztésben íródott. Mindent pontosan érttem, mikor melyik szólam lép be a fúga témával, mikor ki játszik ellenpontot. Ritkán lehet ilyen gondosan felépített és kidolgozott fúgát hallani. Harmadik számként Wassenaer Concerto IV. című műve hangzott el. Be kell vallanom, hogy erről a zeneszerzőről még sohasem hallottam. Gondoltam, a nagyobb zenei lexikonokat fellapozva némi információhoz juthatok. 3 lexikonban még neve a sem volt feltüntetve. Pedig nagyszerű zene ez a 4 tételes concerto. Az első és a harmadik viszonylag lassú, éneklő tétel. A második nagyon lendületes, határozott rész, nagyon tettett. Az utolsó méltó zárása volt a műnek. A következő műsorszám J. S. Bach: d-moll kettősversenye (BWV 1043) volt két hegedűre és zenekarra. Ettől a darabtól vártam a legtöbbet. Elég jól ismerem, de modern felépítésű hangszereken, modern felfogásban. Úgy gondoltam, azt mondhatom majd meghallgatása után, hogy „Gyerekek, ezt így kell játszani!”. De nem így történt. A zenészeknek a koncert előtti helyszíni pró-

bán fel kell volna mérniük a terem akusztikai sajátosságait. Az előadásból nem derült ki, hogy tisztában vannak-e azzal a ténnyel, hogy a templom igen visszhangos. A hangzásvilág, ami akkor és ott rendelkezésre állt, nem bírta el a túl gyors tempókat. A hangokat rövidebbre kellett volna a versenyműből játszani, így talán többet megértett volna a közönség. A tempó gyorsasága leginkább a 2. tételben volt zavaró. Az egész tétel folyamán az egyik szólólista lágy, éneklő dallamot játszik, a másik a dallam alatt mozgó szólammal segíti a harmóniakat, s a két szóló szerep mindig cserélődik. A nyugodtságot nem éreztem, az éneklés ilyen tempóban nem mindig meggyőző. A 3. tétel már-már teljesen értelmetlennek tűnt. Az egészről csak egy hangkavalkádot lehetett érzékelni. Mindehhez hozzájött még, hogy a két szólólista nem volt egyenrangú. Ezt az egyenrangúságot nem a két zenész hangszeres technikai és zenei tudására értem, hanem az egységesség hiányára. Nem volt meg a kellő összkép. Az első hegedűs hangszere sokkal jobban szólt, mint a második hegedűs. Persze, a hegedűsök hangjának erősségéről egyik zenész sem tehetett, de lehetett volna orvosolni ezt a problémát is. Utolsó betétként Johann Christoph Friedrich Bach (1732-1795) d-moll Sinfoniját hallhatta a publikum. Ez a zeneszerző a nagy J. S. Bach második házasságából született egyik fia. Itt már lehetett hallani az együttes játékot, a frissességet, a lendületet. A koncertmester Dominik Kiefer olyan jól, lazán vezette a zenekart, amire nagyon kevés művész képes. Igazi vezéregyénisége volt a zenekarnak, amelynek egységképe a két ráadásszámban is megmutatkozott. Összességében elmondhatjuk, hogy ritkán hallható barokk muzsikát élvezhettünk, olyan zenekar előadásában, amelyre a lendület, a frissesség volt a legjellemzőbb. Kétségtelen, hogy a hangversenynek voltak gyengébb pillanatai, de a jól sikerült zene, az összkép jobban hatott ránk, s ez eredményezte azt, hogy kevés szegedi koncertől távozhattunk ennyire elégedetten, mint ezután.

Szegény kakukk

Örkény Tótékja a Kamaraszínházban

SZEKERES SZABOLCS

1967. február 24-e fordulópontként vonult be a magyar színháztörténetbe. E napon mutatták be a Thália Színházban a nemrég elhunyt Kazimir Károly rendezésében, Dajka Margittal, Latinovits Zoltánnal, Nagy Attilával a főbb szerepekben Örkény István tragikomédiáját, a Tótékát. E bemutatóval kezdődően van jelen színpadjainkon a magyar abszurd, Örkényt olyan írókkal emlegethetjük együtt, mint Edward Albee, Samuel Beckett, Eugene Ionesco, Arthur Adamov vagy Sławomir Mrozek. Azóta számtalan előadást megélt a darab külföldön is, Molnár Ferenc után(?), mellett(?), Örkény a legtöbb külföldi bemutatóval bíró színpadi szerzőnk. A szegedi előadás rendezője Funtek Frigyes nem először látott neki a darabnak, hiszen 1992-ben Budapesten a Nemzeti Színházban Béres Ilona, Sinkovits Imre, Cserhalmi György, Raksányi Gellért segítségével már bizonyíthatott. A rendező ügyes ötletként széthajtogatott doboznak képzelet el a tűzoltóparancsnok házáat. Ez a doboz a színpad mélyével arányosan szűkül, s egyszerre szolgál a Tóték háza előtti térként, majd az ez elé ereszkedő festett díszlet a falu fő utcáját illetve tornyát ábrázolja. Idillikus, népszínműves, katonazenés képpel indul az előadás ebből kell(ene) eljutni a megalázottság egyre durvább fokozataihoz, a tűzoltósíak szembehúzásától, a dobozolásán át, a zseblámpa szájbevételeig. Funtek elképzelésében nyoma sincs az abszurdnak, ő realista életképként próbálja színpadra vinni a Tótékát. Dörner György Órnagya szembehúzott sisakkal, nem annyira kiszámíthatatlan idegrocnsként, mint inkább bolondos katonaként érkezik. A rendező a szembehúzott sisakot valószínűleg azért találta ki, mert Király Levente Tótja és Dörner György Órnagya körülbelül egyforma magas. Így állandó mánia-

ként ábrázolódik az előadásban az, aminek ott helyben kellene eldőlnie. Az ötlet egyáltalán nem válik be, így az Órnagy megérkezése utáni első jelenet majdhogynem értelmetlenné válik. Dörner az Órnagy bolondériáit élénk mimikával, gesztusokkal, fel-felgyorsuló beszédtempóval érzékelteti. A színészi jelenlét intenzitását inkább lövöldözéssel próbálja megoldani, teljesen sikertelenül. Egyáltalán nem lehet félni tőle, érthetetlen, hogy a Tót család miért nem lázad fel előbb. Főleg Tóték kakkukos órájára indul be teljesen, többször is rálő, ezen a ponton már majdnem félttem tőle, de aztán inkább meggondoltam magam, s mégsem tettem. Király Levente Tót szerepében a kisember szorongásaira összpontosít, azonban nem eléggé joviális, s nem eléggé családfő ahhoz, hogy fokozatos megaláztatását elhiggyük neki. Bognár Gyöngyvér mélyhangú Ágikájáról a legtöbb ami elmondható az az, hogy szeretné odaadni magát a ház vendégének. Jakab Tamás Postása nem falu bolondja, nem a bolondok bölcsességével

megáldott-megvert ember. Ő egyszerű dramaturgiai funkció, a mélyebb emberi tartalmakat nem tudja átadni. A legfurcsább alakítás Rác Tibor Cipriani professzora, jelenete azt hivatott bizonyítani, hogy ebben a világban éppen az a normális, aki legkevésbé tűnik annak. Rác Ciprianija azonban semmit sem bizonyít, sőt úgy tűnt, mintha színészkollegáinak kellett volna hiányos szövegtudását kiegészíteni... Somló Gábor megfelel a pöcös jogász szerepében. Hegedűs Jenő Tomaji plébánosa szürkeségével tüntet. Nem udvariatságból hagytam a végére Nagy Anna Mariskáját, hanem azért, mert ő az, akinek nagyon szép pillanatai vannak. A bohózati felszín mögött, képes a fiáért mindent megtenni akaró anya hangját is megszólaltatni, jó volt őt újra a színpadon látni, nagy kár, hogy nem voltak igazán partnerei. Nehéz lehet olyan produkcióban szerepelni, ahol az Órnagy leginkább külsőségekkel van elfoglalva, s csak egy fal órával sikerül drámai viszonyba kerülnie. Szegény óra nem elég, hogy kakukkolnia kell még lövik is, nahát...

Fotó: Veréb Simon

Könyvajánló

Peter Brook: Időfonalak

BUS NATÁLIA

Brook a ma is élő „alternatív” rendezők közül a leghíresebb (ha az alternatív a kísérleti jelleget értjük), ezért is kivételes lehetőség legújabb - önéletrajzi jellegű - írásába belelapozni.

Mindig is ő volt, és ma is ő az a rendező, aki a hagyományos kőszínházi rendezésektől és előadásoktól határozottan elfordul és a színművészet új útjait keresi.

Az Üres tér című - azóta már elhíresült - írásából színházelméleti rendszeréről olvashattunk, a próbaanyagokról és a színház típusairól; ebben a művében pedig egyszerűen „csak” magáról ír, de azt is fenntartással: „Amikor írok, nem érzem a teljes igazmondás kényszerét. Akárhogy is próbálkozunk, lehetetlen behatolni saját rejtett motivációink homályos területeire.”

Brook nem halad időrendben és nem ír le minden eseményt az életéből; csak „fonalakat” ad, hogy a tanár-tanítvány viszonyban egy kis időre átvehesse a tanár funkciót.

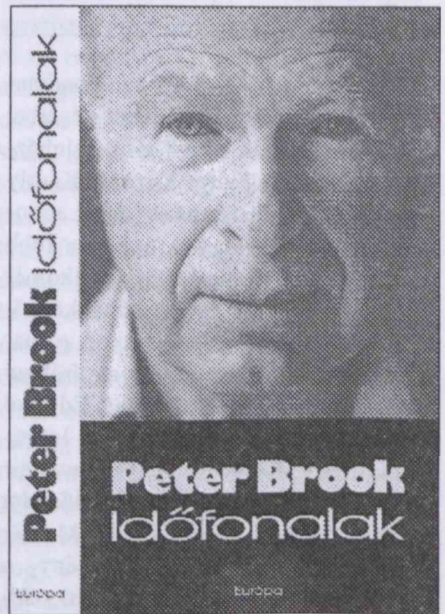
Ennek ellenére nemcsak azoknak szól a könyv, akik már ismerik elveit, életét vagy rendezéseit, hanem azoknak is, akik még életükben nem hallottak róla, hisz a magyar kiadás végén egy Lengyel György által írt Utószó és Jegyzetek segítik az olvasót a tájékozódásban.

A könyv egyszerre önéletrajz, útinapló, tapasztalatgyűjtemény és színházelméleti írás.

Megtudhatjuk, hogy kísérletezései során hogyan jutott el társulatával Afrika falvaiba, Afganisztánba, Minnesotába, Indiába, Connecticutba..., hogy az egymástól lényegében eltérő kultúrák találkozását előidézzék, és hogy ezzel a színház korlátait kipróbálja.

De olvasás közben betekintést nyerhetünk India ősi civilizációjába, megtudhatjuk a társulat afrikai törzseknél szerzett tapasztalatait, réges régi mítoszok tárnak fel előttünk...

Utazásain kívül legalább ennyire lényeges elemei a könyvnek a találkozások. Ő még személyesen találkozott Brechtel és a saját szájából hallhatta elidegenítési elméletét; ismerte Beckettet, Jean Genet-t, John Gielgudot, Jean Moreau-t, Laurence Oliviere-t, Vivien Leigh-t, Grotowskit. Így nyomon követhetjük azt is, mi mindent tanult az író ezektől a találkozásuktól. „Samuel Beckett egyszer elmagyarázta nekem, hogy amikor darabot ír, feszültségek sorozataként képzeli el, minthogyha feszes acéldrótok kapcsolnák az egyik egységet a másikhoz.” Majd Brook hozzátesszi: „Ily módon egy jó színházi előadás ping-pongmeccshez hasonlít, és egy Shakes-

peare-darab öt felvonása egyetlen hosszú mondatra fűződik össze, egyetlen mondatra, ami fölgyorsul, lelassul, egy időre leáll, de sohasem áll meg.”

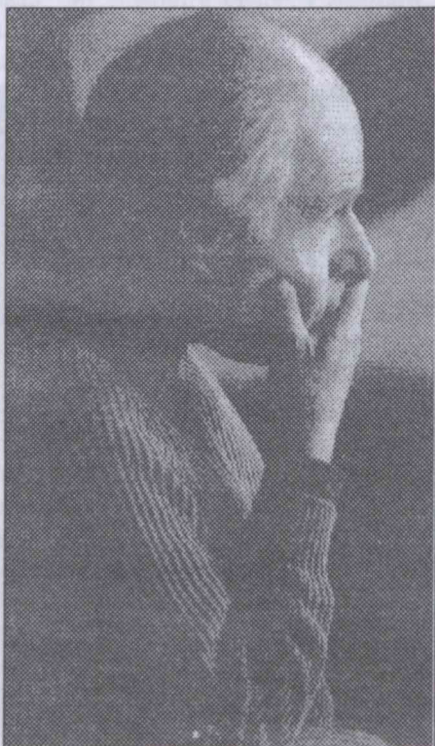
De választ kaphatunk olyan fontos kérdésekre is, hogy mi a színház, mi a színész, mi az előadás célja, hogyan kell egy próbának lezajlania, milyen legyen a néző és a színház viszonya...stb. A válasz pedig igen sokrétű, hisz Brook szerint „a színház nem csak egy hely, nem egyszerűen foglalkozás. A színház metafora. Segít értelmebbé tenni az élet folyamatát.”

És keres... máig kutat, kísérletezik, a világ különböző tájairól érkezett színészekkel dolgozik együtt, hogy kielégítthesse gyerekkorától meglévő keresési kényszerét és hogy még jobban megismerhesse a színházat és elsősorban saját magát, saját magunkat.

„Egy afrikai faluban, amikor a mesemondó története végére ér, tenyerét a földre helyezi, és így szól: 'Leteszem ide a történetemet.' Aztán hozzátesszi: 'Hogy egy napon valaki más majd újra fölvehesse.'”

Nos, szerintem érdemes fölvenni, belelapozni, elolvasni...

(Európa Könyvkiadó, 403 oldal, 1500 forint)

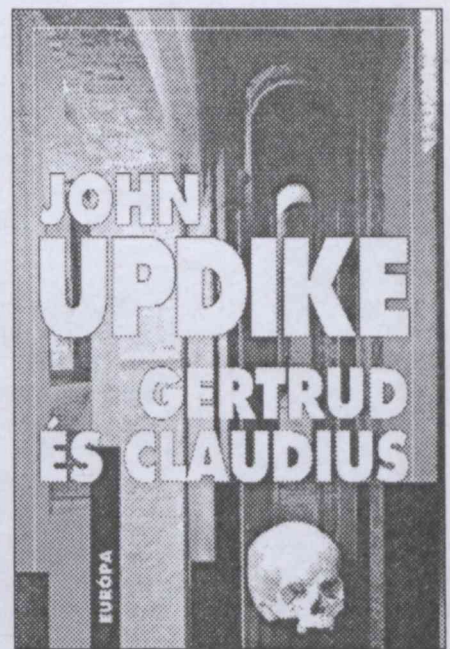

John Updike: Gertrud és Claudius

SZEKERES SZABOLCS

Bámulatos gyorsasággal jelentette meg az Európa Könyvkiadó a legújabb Updike-regényt. Az amerikai író 19. regényében a Hamlet előzményeivel foglalkozik. A mű fő ihletője Kenneth Branagh 1996-ban készített 4 órás Hamletje, amely nálunk teljes egészében még nem volt látható, néha kései órákon az HBO ad belőle zanzásított, másfél órás változatot. Azt szokás mondani, hogy a színházi rendezőnek a dialógusok közötti szüneteket betöltve regényt kell írnia, s így ihletett, elmélyült munkára serkentenie színészeit. Updike ezt teszi. Nemcsak megírja Gertrud és Claudius szerelmének történetét, hanem egy teljes Hamlet-koncepciót is felvázol. Dánia félbarbár szigetektől álló országként jelenik meg, a nevek 3 fokozatban történő latinizálódása jelzi az európai ci-

vilizáció egyre intenzívebb befolyását. A regény cselekménye ott ér véget, ahol a dráma kezdődik. Egész pontosan az I. felvonás 2. színéig viszi a történetet az író, addig a pillanatig, amikor Claudius bejelenti trónralépését, illetve azt, hogy elveszi Gertrudot. A regény jónéhány, a Hamlet-szakirodalmat régóta foglalkoztató kérdésre próbál válaszolni. Polonius ki nem állhatja az idősebb Hamletet, ahol tud árt neki, megszervezi Gertrud légyottját Claudiuszal, s a merénylet tervezésében is főszerephez jut. A legfontosabb kérdés azonban az, hogy a királyné bűnös-e a férje elleni akcióban, vagy sem. Ebben az értelmezésben egyértelműen nem a válasz. Claudius tette a szerelem következménye, nem mondom, hogy nem gondol a trónra, de a gyilkosságot azért követi el, mert nagyon szereti a királynét. A Wittenbergből hazatérő Hamlet, mint negatív figura jele-

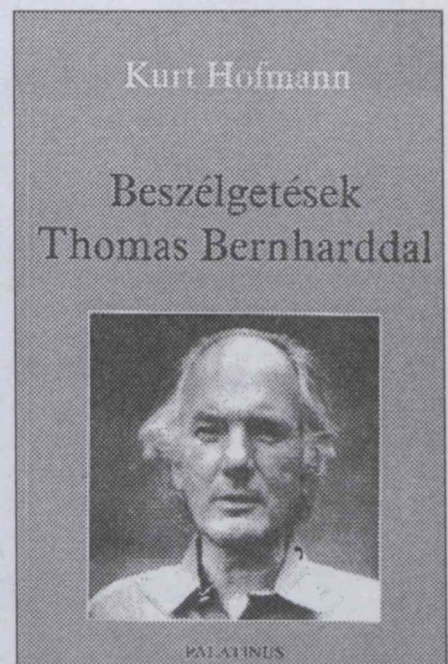
nik meg. Magányos, kiszámíthatatlan, vörös kecskeszakállát simogató alakja iránt Claudius mégis rokonszenvet érez, anyja ellenben nagyon fél tőle. Mindenesetre nem csodálkoznék, ha a közeljövőben valamelyik Hamlet-előadásunk ihletet merítené ebből a könyvből.

Kurt Hofmann: Beszélgetések Thomas Bernharddal

SZEKERES SZABOLCS

Az 1989-ben tüdőbajban elhunyt osztrák Thomas Bernhard a 60-as, 70-es, 80-as évek legvitatottabb német nyelvterületről származó írója volt. Pályafutását, mint minden valamirevaló íróember, versekkel kezdte, nagyobb feltűnést 1964-ben keltett, mikor megjelent a Fagy című regénye. Bernhard monomániásan ismétli motívumait, ezek a visszatérő jellegzetességek azonban soha nem csapnak át unalomba. Az évek során rendkívül szuggesztív, bonyolult prózastílust fejlesztett ki. Szerzőnk „hősei” elvonulók, akik a fenyegető külvilág elől valahol az Alpesebben keresnek menedéket. Bernhard a paradoxonok embere: Wittgenstein filozófiájából kiindulva tagadja a szavak hatalmát, a szavak által történő megismerést, az elmesélhetőséget, mégis regényeinek olykor 2-3 oldalig is terjedő

mondatai nagyon biztos nyelvi konstrukciók. Előszeretettel emlegetik vele kapcsolatban azt a tényt, miszerint halála után megtiltotta, hogy Ausztriában műveit előadják, de éppen ezzel érte el, hogy ő legyen nyugati szomszédainknál talán a legtöbbet citált, idézett szerző. Prózáíróként vált elsősorban ismertté, legtöbb regénye ma már magyarul is olvasható ilyen például: A mészégető, Beton, Irtás, Korrektúra, Régi mesterek. Különösen Tandori Dezső tett sokat Bernhard magyar elfogadtatásáért, a legfontosabb regényét, A mészégetőt is ő fordította. Pályáját végigkísérték a botrányok. Ötkötetes dosztojevszkiji mélységű önéletrajzot jelentetett meg, amely köteteknek egyikében a nácizmust és katolicizmust egyformának mondja. A bírósi eljárás következtében Ausztriában csak csonkított változat jelenhetett meg, nálunk pedig csillaggal jelölték meg az

ominózus részeket. A hetvenes évektől számíthatjuk drámaírói karrierjét, darabjait kedvenc színészeinek a Salzburgi Ünnepi Játékokra írta. Ebben a kötetben riportokat olvashatunk Bernharddal, aki nem mindig jó interjúalany, de rendkívül érdekes író és ember.

Vizsgaidőszak 2000

GIRKUSZ

IRKUSZ

GIRKUSZ

E-01993

